

721

AWN

Oud-Alblas Peperstraat 8

ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING VAN HET GRONDWERK
VOOR EEN NIEUWE WONING

AWN afdeling 11
Lek- en Merwestreek

Colofon

Titel : Peperstraat 8
Subtitel : Archeologische begeleiding van het grondwerk voor een nieuwe woning
Uitgave : AWN Lek- en Merwestreek, 2017
Omslagontwerp : Jeroen Nipius/nipides (<http://www.nipides.nl>)
Tekst : T. Koorevaar (controle Clement van Kooten)
Foto's : T. Koorevaar
Tekeningen : T. Koorevaar
Redactie : Joan van Pelt
Autorisatie : niet van toepassing

Peperstraat 8

*archeologische begeleiding van het grondwerk voor
een nieuwe woning*

T. Koorevaar

INHOUDSOPGAVE

Bladzijde

	Administratieve gegevens	5
1	Inleiding	6
2	Archeologisch kader	6
	2.1 Topografische ligging en ontstaan	6
	2.2 Geologische ontstaansgeschiedenis en archeologische verwachting	7
3	Ontwikkelplan	8
4	Doel van het onderzoek	9
5	Werkwijze	9
6	Resultaten	9
	6.1 Uitgraven oude fundering	9
	6.2 Boringen	10
	6.3 Uitgraven van de bouwput	10
7	Analyse en interpretatie	12
	7.1 Bodemsporen tot en met de Late Middeleeuwen	12
	7.2 Bodemsporen Nieuwe Tijd	13
	7.3 Vondsten en gebruiksfasen	15
	7.4 Relatie beschoeiing met kadastrale minuut 1827	16
8	Conclusie	17
9	Noten	18
10	Literatuur	19
11	Afbeeldingen grafieken en tabellen	19
	Noten	40
	Literatuur	42
	Bijlage	
	Goedkeuring PvE met aanvullende bepalingen	41

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

AWN objectnummer : 721
Archis III zaaknummer : 4030935100

Provincie : Zuid-Holland
Gemeente : Molenwaard
Plaats : Oud Alblas
Toponiem : Peperstraat 8
Kaartblad : 38-C

Centrum locatie (RD) : 107893 - 430311
Oppervlakte plangebied : ca. 180 m²
Kadastrale gegevens : ABS02D 00222G0000

Soort onderzoek : Archeologische begeleiding
Opdrachtgever : Dhr. Z. Baas
Bevoegd gezag : Gemeente Molenwaard
Contactpersoon bevoegd gezag : dhr C. Benschop

Uitvoerder : AWN Lek- en Merwestreek
Projectleiding : Teus Koorevaar
Uitvoering : Teus Koorevaar en Clement van Kooten

Periode uitvoering : 5 november 2016 - 19 november 2016

Beheerder documentatie : AWN Lek- en Merwestreek
Beheerder vondstmateriaal : AWN Lek- en Merwestreek tot deponering

1. INLEIDING

Aanleiding tot het onderzoek

Aanleiding tot het onderzoek is de bouw van een nieuwe woning op het adres Peperstraat 8. Hieraan voorafgaand is door Transect archeologie in augustus 2016 een bureauonderzoek uitgevoerd voor deze bouwlocatie. Het advies was om vanwege de ligging binnen een zone met een hoge archeologische verwachting een programma van eisen (PvE) te laten opstellen voor een uit te voeren proefsleuvenonderzoek of archeologische begeleiding bij de graafwerkzaamheden.

De gemeente Molenwaard lijkt in haar communicatie met de opdrachtgever (ten onrechte) aangegeven te hebben dat hiervoor de AWN kan worden gevraagd.

In oktober werd de AWN door de opdrachtgever benaderd voor het maken van een PvE en voor de uitvoering. De AWN heeft daarop de opdrachtgever duidelijk gemaakt dat zij niet bevoegd is voor het maken van een PvE en de uitvoering van het onderzoek en dat daarvoor een KNA-gecertificeerd bedrijf dient te worden benaderd.

Daarbij is een lijst gevoegd van archeologiebedrijven met ervaring in onze regio.

Vanwege de kennelijke miscommunicatie tussen gemeente en opdrachtgever bleek het voor de opdrachtgever niet mogelijk om binnen de geplande termijn nog een archeologisch bedrijf te regelen. Wel kon op korte termijn een PvE worden aangeleverd.

Op vrijdag 28 oktober werd een PvE aangeleverd dat door de gemeente de daaropvolgende maandag 31 oktober is goedgekeurd met een aantal aanvullende bepalingen (zie bijlage op pag. 41).

Vervolgens zijn er tussen AWN en opdrachtgever afspraken gemaakt om allereerst zo snel mogelijk het uitgraven van de bestaande fundering te begeleiden en daarna in goed overleg te komen tot begeleiding bij het graafwerk voor de kelder en vervolgens bij het graafwerk van de bouwput.

Dat goede overleg was vooral noodzakelijk omdat de AWN in de maanden november/december zeer beperkte mogelijkheden had in verband met andere projecten en deze bemoeienis niet was voorzien.

2. ARCHEOLOGISCH KADER

2.1 Topografische ligging en ontstaan

De bouwlocatie ligt aan de Peperstraat nr. 8, dat is aan de noordzijde van het riviertje de Alblas, binnen de denkbeeldige kring van de oude dorpskern van Oud Alblas. Oud Alblas is een van de oudste dorpen in de streek. De nederzetting is ontstaan in de 11e eeuw aan weerszijden van de veenstroom de Alblas. De eerste vermelding van Oud Alblas dateert van 1064 (Henderikx 2001, p. 184). Van de eerste nederzettingsfase zijn archeologische resten teruggevonden aan de noordkant van de Polder Grote Nes.

Aan de noordzijde van de Alblas ligt een donk ¹, waarvan gezegd wordt dat daarop de eerste kerk van het dorp zou hebben gestaan, maar daarvan zijn nooit resten teruggevonden (zie verder paragraaf 2.2.).

Kerk en dorpskern zijn aan de zuidzijde van de Alblas gebouwd op een hoger gelegen deel. Dit betreft de plek waar de Oud Alblas-stroomrug² aansluit op de Alblas (zie afb. 2 en 3). Vanwege de zandige afzettingen van deze vroegere riviertak, is de bodem hier niet of minder ingeklonken, waardoor het nu veel hoger ligt dan het omringende weidelandschap.

De toren van de kerk dateert van rond 1400. Het kerkgebouw zelf werd in 1841 herbouwd.

2.2 Geologische ontstaansgeschiedenis en archeologische verwachting

In de diepere ondergrond bevindt zich in deze regio een stuifduinencomplex, ontstaan door opstuiving van zand in de Rijn-Maas delta kort na de laatste ijstijd, ca. 8000 voor Chr. De contour van dit complex staat onder de code rF2k aangegeven op de geologische kaart (zie afb. 3). Een hoogste punt van dit complex (een donk) komt aan en boven het maaiveld uit in de polder Oud Alblas Noordzijde, direct oostelijk van de Heiweg (zie afb. 4, 5 en 6).

Prehistorie

In de prehistorie (Mesolithicum en Neolithicum), toen de zeespiegel nog vele meters lager lag, werden de donken door hun hogere ligging ten opzichte van de omringende moerasvlakte bezocht en bewoond door rondtrekkende jagergemeenschappen. Voor donken geldt derhalve een zeer hoge verwachting voor archeologische sporen uit de prehistorie.

Ter plaatse van de bouwlocatie, die ca. 360 meter zuidwestelijk van eerder genoemde donk is gesitueerd, ligt het zand van dit stuifduincomplex zoveel dieper dat hier geen in de prehistorie beloopbaar vlak meer verondersteld wordt aanwezig te zijn en er derhalve door de bouwactiviteiten geen archeologische sporen vernietigd zullen worden.

Romeinse tijd

Uit de Romeinse tijd zijn er langs dit deel van de Alblas evenmin bewoningssporen te verwachten. De Alblas ontstond als een nieuwe riviertak na verlanding van de Oud Alblas-stroom in de Vroege Middeleeuwen (Berendsen en Stouthamer 2001, C-14 ages of all channel belts). De Alblas nam daarmee ter hoogte van de huidige dorpskern de functie van de oude stroomloop in westelijke richting over. In afbeelding 2 is de Oud Alblas- stroomgordel oranje weergegeven en de later ontstane Alblas rood. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er langs de Alblas toch enkele vondsten uit de Romeinse tijd zijn gemeld is dat er voor de ophoging van woonplaatsen (woonheuvels) klei gebruikt is van de Oud-Alblas stroomrug, die in de Romeinse tijd wel is bewoond en geëxploiteerd.

Late Middeleeuwen

De bouwlocatie ligt op de noordelijke oeverwal van de Alblas, dat wil zeggen op een ondergrond van klei, die is gevormd door regelmatige overstroming van het veenriviertje onder invloed van rivierwater vanuit het Westen, toen het gebied nog niet was bedijkt.

Ten tijde van de ontginning vanaf de 11e eeuw had zich langs deze Alblas een oeverwal gevormd, die door de kolonisten is gebruikt als ontginningsbasis en waarop ook de eerste boerderijen werden gebouwd. Bewoningssporen uit deze begintijd zijn te verwachten op de plekken waar deze eerste boerderijen stonden en die zich door regelmatig ophogen hebben ontwikkeld tot een woonheuvel. Langs nederzettingen in de binnenwaard zijn deze woonheuvels goed herkenbaar door hun hogere

ligging omdat de meer venige bodem daaromheen in de loop der eeuwen meer is ingeklonken dan de woonheuvel zelf. De oever van de Alblas bestaat ter hoogte van de bouwlocatie echter uit een forse laag klei, waardoor er minder klinkverschil ontstond en individuele woonheuvels veel minder duidelijk herkenbaar zijn. Om die reden is op de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Molenwaard de langgerekte zone aan de Peperstraat vanwege zijn hogere ligging aangemerkt als een terrein met een hoge archeologische verwachting voor de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd (zie afb. 6).

Nieuwe Tijd (1500 tot heden)

Wat de Nieuwe Tijd betreft geeft de kadastrale minuut van 1811-1832 belangrijke informatie over de op dat moment aanwezige bebouwing (zie afb. 7). Voor Oud Alblas is deze kaart gemaakt in het jaar 1827 en we hanteren in deze rapportage voortaan alleen dit jaartal. De kaart laat zien dat in met name het oostelijke deel van de bouwlocatie in het eerste kwart van de 19e eeuw bebouwing aanwezig was. Het is niet duidelijk om wat voor type bebouwing het gaat, maar bij nader analyse van de kaart valt op dat de hoofdorïentatie van het gebouw oost-west gericht was en dat het gebouw direct aan de weg (Peperstraat) stond (zie afb. 13 en 19).

Daarmee valt aan te nemen dat het waarschijnlijk geen boerderij is geweest omdat voor de oude boerderijen aan de Alblas in het algemeen geldt dat de hoofdvorm haaks op het water georiënteerd stond met (oorspronkelijk) de voorgevel naar het water gericht.

De aanwijzende tafel bij de kadastrale minuut Oud Alblas (sectie A) vermeldt op perceel 899 een huis, schuur en erf dat eigendom was van Jan Stam, timmerman te Oud Alblas. Daarbij behoorde o.a. ook perceel 900 (tuin) en perceel 898, een strook tussen de weg en het huis met "bosch en hakhout" (zie afb. 8).

Het is uit de plattegrond niet op te maken welk gebouw het huis betreft en welke de schuur. Het meest waarschijnlijk lijkt in elk geval dat in het meest westelijke gebouw de werkplaats was ondergebracht vanwege de verbinding met het water van de Alblas via het achtererf. Uit de aanwijzende tafels blijkt dat Jan Stam ook het weiland bezat, nl. het weer benoorden zijn woning en schuur tot aan de tiendweg (percelen 895, 896 en 897, zie afb. 9 en 10). Dus het is denkbaar dat de schuur (mede-)gebruikt werd voor vee en hooiopslag³.

Overigens blijkt dat twee percelen westelijker (nrs. 902 t/m 904 in sectie A blad 4) timmermansknecht Jacobus van Rijnsberge een huis, schuur en tuin in bezit of gebruik had.

Vanaf de zuidwesthoek van het meest westelijke gebouw staat richting de Alblas een strook ingetekend met een breedte van slechts ca. 2 meter. De functie daarvan is niet duidelijk, maar daar zal dit onderzoek wat meer licht op werpen.

3. Ontwikkelplan

Op de bouwlocatie stond een eenvoudige woning met garage, die inmiddels is gesloopt voor de bouw van een nieuwe woning met kelder en garage (zie afb. 12). Vanuit archeologisch perspectief zijn met name de oppervlakte en de diepte van de versterking van belang.

Het bodemverstoring oppervlak voor het uitgraven van de bouwput voor woning en garage omvat ca. 180 m².

Het peil van de nieuwe woning staat op 20 cm + as van de weg, ca. 6 cm - NAP (vastgesteld op basis van het AHN).

De onderkant van de fundering inclusief systeembekisting ligt op ca. 115 cm - peil ofwel 101 cm - NAP.

De onderkant van de kelder ligt op 277 cm - peil ofwel 263 cm - NAP.

Het zomerpeil in de Alblas (Lage boezem van de Nederwaard) ligt volgens het geldende peilbesluit op -0,90 m -NAP (minimaal 1,20) en het winterpeil op -0,90 m -NAP (maximaal 0,80 m)⁴. Tijdens de archeologische begeleiding was er sprake van winterpeil (na 1 november). Het waterpeil in de Alblas ligt op de AHN kaart op 100 cm -NAP.

4. Doel van het onderzoek

Het doel van de archeologische begeleiding is om tijdens de grondwerkzaamheden eventuele archeologische sporen te documenteren.

Meer concreet is de vraag of er binnen het te ontgraven deel van het perceel sporen van bewoning of bodemgebruik uit de periode Late Middeleeuwen tot Nieuwe tijd aanwezig zijn en wanneer dat het geval is deze te documenteren en te determineren en zo mogelijk in een breder verband te interpreteren.

5. Werkwijze

De te begeleiden grondwerkzaamheden vielen in twee delen uiteen:

- het uitgraven van de funderingsresten van de reeds gesloopte woning op zaterdag 5-11-2016 met één persoon van 9.00-12.00 uur.
- het uitgraven van de bouwput voor de nieuwe woning vanaf zaterdag 19-11-2016 met twee personen van 9.00-13.00 uur.

Bij het uitgraven van de oude fundering en bij het uitgraven van de bouwput is het graafwerk visueel gecontroleerd en zijn er metingen verricht aan de gesloopte fundering, bakstenen, bouwresten en bloot komende sporen. Daarbij is ook gelet op de aanwezigheid van indicatoren zoals fragmenten van aardewerk en bouwmetaal.

De waarnemingen zijn geregistreerd en voor zover van belang ingemeten, ingetekend en fotografisch vastgelegd. Van de begeleiding zijn dagrapporten opgesteld.

Op de eerste begeleidingsdag zijn twee boringen gezet ter plaatse van de nieuwe kelder en de garage. Mede op basis daarvan kon de archeologische begeleiding voor het uitgraven van de bouwput worden beperkt tot alleen die van de garage aan in de oostelijke helft van het perceel (zie verder 6.2).

6. Resultaten

6.1 Uitgraven van de oude fundering

Op zaterdagmorgen 5 november 2016 is het uitgraven van de oude fundering begeleid. De woning en de naastgelegen garage waren toen dus al tot aan het maaiveld gesloopt.

De fundering van het woonhuis bleek over het algemeen niet erg diep te zitten. Ten opzichte van het maaiveld na de sloop, rustte er van de funderingen van de zij- en achtergevel ca. 40 cm. De onderkant van deze funderingen lag op ca. 60 cm - weg. De viersteens vlijlaag had een breedte van ca. 65 cm en was los gelegd op een laagje zand van ca. 5 cm. Onder het zandlaagje volgde eerst ca. 7 cm grijsbruine klei, overgaand in blauwgrijze klei met hier en daar een houtskoolspikkel (zie afb. 14). Het opgaande werk was voor zover zichtbaar tweesteens en met kalkmortel gemetseld.

De voorgevel bleek wat dieper te zijn gefundeerd. De onderkant van deze fundering lag 20 cm lager op ca. 80 cm - weg.

De gemeten steenformaten varieerden van 16,5 - 18,1 cm. Mogelijk is de voorgevel in het verleden in zijn geheel of gedeeltelijk opnieuw opgetrokken met het grotere steenformaat.

In de noordwesthoek van de gesloopte woning bevond zich een kelder, waar volgens de eigenaar in de jaren '70 van de vorige eeuw tegen de inwerking van vocht een betonnen binnenwand is aangebracht. De bovenkant van deze keldervloer lag op ca. 100 cm - weg.

Bij het uitgraven van de funderingen kwamen van het stort enkele fragmenten van vrij dunne (19e eeuwse) wandtegels met blauwe schildering en van zogenaamde "witjes".

Onder de westgevel werd een pijparden pijpensteel aangetroffen (vn. 1). Dat zegt niet veel meer dan dat deze gevel niet ouder dan de 18e eeuw kan zijn.

6.2 Boringen

Om een beeld te krijgen van de opbouw van de ondergrond zijn er twee boringen gezet, zie daarvoor de afb. 31 en 32.

De eerste boring (B1) is gezet binnen de omtrek van de toekomstige kelder tot 3,5 meter - mv ter plaatse. Het maaiveld lag op ca. 50 cm - weg.

Na 30 cm grijsbruine klei met fosfaat- en roestvlekken volgde een vrij scherpe overgang naar blauwgrijze klei met sporen van natuurlijke organische bijmengsels tussen 30 en 90 cm -mv en daarna geleidelijk overgaand naar schone zavelige klei, naar onderen slapper, grijzer en vanaf ca. 2 m -mv toenemend gelaagd.

In deze boringen werden geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Het resultaat van deze boring gaf aanleiding om de ontgravingswerkzaamheden voor de kelder (maandag 21 november) vrij te geven voor archeologische begeleiding.

De tweede boring (B2) is gezet in het midden van de toekomstige garage tot 195 cm -mv ter plaatse. Onder 25 cm zand en rulle grond bevond zich hier een laag van 90 cm bruinige doorwerkte klei met op 35 cm -mv een fragment grijsbakkend aardwerk uit de 14e/15e eeuw en daaronder op verschillende diepten partikeltjes baksteen en houtskool. Dit wijst op een antropogene bewonings-/ophogingslaag van laatmiddeleeuwse oorsprong. Onder dit antropogene kleipakket bevond zich grijze klei met natuurlijk-organische insluitsels.

Het resultaat van deze boring gaf aanleiding om de graafwerkzaamheden voor de bouwput voor de toekomstige garage (de westelijke 30% van het perceel) wel archeologisch te begeleiden.

6.3 Uitgraven van de bouwput

Op zaterdag 19 november is een begin gemaakt met het graven van de bouwput voor de nieuwe garage, vanaf de oostzijde. Dit vanwege de al eerder genoemde aanwijzingen voor bewoningssporen in dat deel van het perceel.

Eerst is een meetpunt gemaakt op de oostelijke erfgrens op de voorgevellijn van het belendende pand aan de oostzijde. De bovenkant van het bouwraam stond op peilhoogte.

De bouwput voor de garage werd vanuit het noorden uitgegraven tot 115 cm -peil in twee banen, te beginnen aan de oostzijde. In de oostelijke putwand werd op een diepte van ca. 35 cm een laag deels in verband liggende bakstenen met kalkresten aangetroffen (S1). Onder dit spoor werden een fragment grijsbakkend aardwerk en leisteen aangetroffen (vn. 5). Halverwege de bouwput werd een puinsleuf aangesneden (S 2) met daarnaast/onder een oranjebruine gres-buis, richting oost-west (S3). Verder naar het zuiden werd opnieuw een laagje losliggende baksteen aangetroffen. In de bovenste 50-60 cm werden daar ook diverse vondsten geborgen.

Op basis van de waarnemingen in de oostelijke putwand bestond de bodem hier uit grijze klei, die naar het zuiden afloopt en onderin overgaat naar bruine klei met roestvlekken. Op dit pakket klei bevond zich in de noordelijke helft een toplaag losse gruisige grond met grind en puinresten en in de zuidelijke helft een dikkere toplaag van zwarte grond. Hierin werd een gedeelte van een runderskelet geborgen (S20) en werden in de zuidoostelijke hoek van de bouwput oranje-roze asvlekken waargenomen (S19).

De tweede uitgravingsleuf tussen 3,50 m en 6,50 m vanaf oostelijke perceelgrens werd eveneens vanuit het noorden uitgegraven. Kort langs de noordrand van de bouwput kwam als eerste een stevige verticaal staande paal tevoorschijn (afb. 26), die al snel deel bleek uit te maken van een structuur van palen met daartegen op zijn kant geplaatste houten delen, in de vorm van een zware beschoeiing (S15). Ten oosten daarvan bestond de bodem uit grijze klei en ten westen daarvan uit donkerder humeuze klei. De afmetingen van de houten delen bedroeg ca. 30 x 6 cm. Het houtwerk bleek zich naar het zuiden verder voort te zetten. Tevens bleek er sprake te zijn van twee beschoeiingen naast elkaar (S16). In de noordelijke zone was de afstand tussen beide ca. 50 cm, maar verminderde verder naar het zuiden ca. 25 cm om vervolgens min of meer constant te blijven.

Voor de palen blijkt hergebruikt hout te zijn gebruikt, o.a. hout van een molenroede (afb. 29 en 30).

Ook aan het zuidelijke put-einde kwam op zijn kant geplaatst en NZ georiënteerd hout tevoorschijn (spoor S13), maar duidelijk dunner dan dat aan de noordzijde. Daarbij viel op dat de grond westelijk van dit hout een scherpe overgang van bruinige klei aan de oostzijde naar donkergekleurde humeuze grond aan de westzijde van dit hout vertoonde (S18). Eerst werd gedacht aan een beschoeide afvalkuil, maar toen verder westelijk dezelfde dubbele rij verticaal geplaatste delen tevoorschijn kwam werd duidelijk dat ook dit hout deel uit maakte van het stelsel van beschoeiingen (S14).

De schoeipalen waren van verschillende doorsneden en zwaarte. Uit de palen die getraceerd konden worden blijkt dat bij beide beschoeiingen de palen aan beide zijden geplaatst stonden.

In ongeveer het midden van de bouwput kwamen de bovenste delen bloot van een houten ton (S17). De ton had een bovendiameter van ca. 80 cm en ijzeren geklonken

hoepels met een breedte van 6,5 cm. De bovenkant van de ton lag op ca. 100 cm - peil. Direct westelijk van deze ton kwamen delen van houten tonhoepels tevoorschijn. Waarschijnlijk zijn deze bij de trek van de kraanbak in die richting verplaatst en lagen ze oorspronkelijk bij of over de ton.

De ton, alsmede de houten beschoeiing en de traceerbare palen zijn globaal ingemeten. Omdat alleen het bovenste deel van de ton ca. 15 cm boven de putbodem uitstak, is deze niet uitgegraven maar in situ gelaten. Daardoor is ook niet vastgesteld of er in de ton nog een bodem zat.

Een bemoeilijkende factor bij het inmeten van de sporen was dat zich vanuit de stukgetrokken rioolbuis in de oostelijke putwand steeds meer water over de putbodem verspreidde, waardoor het zicht op de bodem voor een deel verloren ging.

Met behulp van de metaaldetector werden o.a. een samenstel van stalingen en forse gesmede nagels gevonden, alles in zwaar gecorrodeerde toestand.

Bij het uitgraven van het westelijke middendeel van de bouwput kwam een gedeelte van een ronde betonnen structuur bloot met een diameter van 170 cm en een wanddikte van 11 cm, waarschijnlijk van een gierkelder of septic tank (S21).

Na het uitgraven van de bouwput zijn van het zuidelijke en oostelijke profiel de bodemopbouw, sporen en vondsten ingemeten en schetsmatig vastgelegd. In het profiel van de zuidelijke putwand was duidelijke de aflopende kleilaag (S7) te volgen naar de beschoeiing en de vulling daarboven (S10), bovenin afgedekt met een toplaag van klei (S9, zie afb. 22).

7. Analyse/interpretatie

7.1 Bodemsporen tot en met de Late Middeleeuwen

De ondergrond van het perceel Peperstraat 8 bestaat uit grijze klei die naar beneden toe vanaf ca. 2 m. -mv een gelaagdheid vertoont van afwisselend meer en minder zandige laagjes. Deze opbouw is kenmerkend voor een oeverwal van een veenstroom die onder invloed van de getijdewerking vanuit de rivier de Merwede⁵, afwisselend meer of minder zandige klei afzette op de oevers. Het ontbreken van zandige laagjes in de bovenste 2 meter duidt op een rustig wordend milieu met minder grote stroomsnelheden in de laatste fase van activiteit, ergens in tweede helft van de Vroege Middeleeuwen. Vanaf de ontginning en bedijking van het gebied in de 11e eeuw, kwam er een eind aan de sedimentatie van oeverklei.

Binnen de omtrek van de uitgegraven bouwput voor de garage was ongeveer halverwege in het profiel een kleilaag aanwezig met sporen uit de periode 14e/15e eeuw, met name aardewerkscherven. De vondstdichtheid was niet van dien aard dat we kunnen spreken van een woonplaats op deze plek, maar eerder van strooivondsten van een woonplek in de buurt, waarschijnlijk oostelijk van de onderzoekslocatie. Deze vondsten hangen waarschijnlijk samen met de eerste - niet agrarische- dorpskernbewoning⁶.

Een andere mogelijkheid is dat ze een uitvloeisel zijn van een boerderijplaats of woonheuvel oostelijk van de vindplaats. In aanleg zijn deze boerderijplaatsen veel ouder (11e eeuw), maar omdat deze woonheuvels tot zeker in de 15e eeuw naast opgehoogd ook in oppervlakte uitgebreid werden kan de onderhavige kleilaag met

sporen ook een uitloper zijn van de bovenste ophogingslaag van een dergelijke woonheuvel.

De laatmiddeleeuwse kleilaag liep in de richting van de Alblas licht af. In het westelijk deel van het perceel ontbrak deze laag.

Onder de laatmiddeleeuwse kleilaag bevond zich geen oudere bewoningslaag meer, maar ging deze over in de natuurlijke ondergrond van de eerdergenoemde grijze klei, zoals ook in de westelijke helft van het perceel het geval was.

Op de kadastrale minuut van 1827 was het westelijke deel van het plankader nog in gebruik als bouwland door Johannes den Braanker, wonende in Oud Alblas (zie afb. 8 en 9).

7.2 Bodemsporen Nieuwe Tijd

Uit de periode Nieuwe Tijd zijn de meeste sporen en vondsten gedocumenteerd. Met name in de zuidelijke helft van de bouwput van de garage kwamen uit de bovenste helft van de uitgegraven grond de meeste aardewerkvondsten. Op grond van de gedateerde scherven vertegenwoordigt dit materiaal een bewoningsperiode in de Nieuwe Tijd vanaf eind 17e / begin 18e eeuw tot het begin van de 20e eeuw (zie grafiek afb. 36).

In deze periode valt dus ook de bebouwing zoals aangegeven staat op de kadastrale minuut van 1827, waarvan het meest westelijke gebouw binnen de grenzen van het onderhavige plankader valt (afb. 9 en 13).

Van deze bebouwing zijn echter geen duidelijke sporen teruggevonden. Mogelijk hangen de baksteensporen S1, S2 en S4 op enigerlei wijze samen met het meest westelijke gebouw, dat wellicht uit een combinatie van steen- en houtbouw bestond. Het gebouw stond volgens de kaart in elk geval parallel en kort aan de weg, waaruit we kunnen opmaken dat dit gebouw waarschijnlijk de schuur/annex werkplaats is geweest van timmerman Jan Stam. Daarachter was een achtererf/werkterrein met aansluiting op de Alblas, praktisch voor timmer- of reparatiewerk aan boten. Het oostelijke en haaks op de weg georiënteerde gebouw met daarachter een tuin, betreft mogelijk de (oorspronkelijke) woning, maar ligt buiten ons onderzoeksterrein.

De gevonden ijzeren kram, pen en nagels (vn. 8-9 en 8-10) zijn theoretisch in verband te brengen met het timmermanswerk, maar niet noodzakelijk. Het kan ook afkomstig zijn van sloop of verbouwwerk aan schuur, woning of latere bebouwing. Het stel (gecorrodeerde) ringen aan een wartel (vn. 12-3) is waarschijnlijk gebruikt om vee of een huisdier mee aan een paal vast te zetten op het achtererf.

De fundering van de recent gesloopte woning valt op geen enkel punt samen met de bebouwing van 1827 en is dus van na die tijd. De bescheiden woning (mogelijk een arbeiderswoning) stond verder naar het westen gebouwd op een geheel nieuw uitgezet perceel, het onderhavige perceel met kadastraal nummer 222.

In zijn laatste verschijningsvorm dateert de bouw van deze woning naar schatting ergens rond het midden van de 20e eeuw. Bij het uitgraven van de fundering bleek echter uit de wijze van funderen, de baksteensoort en de metselwijze met kalk dat de fundering duidelijk ouder was dan midden 20e eeuw. Klaarblijkelijk is de woning te eniger tijd geheel of gedeeltelijk vernieuwd met gebruikmaking van de bestaande fundering.

Uit mondelinge mededelingen van de huidige eigenaar is in de jaren '70 van de 20e eeuw de kelder in het noordwestelijke deel van de woning voorzien van een betonnen binnenbekleding.

Beschoeiingen

De kort naast elkaar aangetroffen houten beschoeiingen (S14), gecombineerd met de donkerkleurige vulling ten westen daarvan in combinatie met de aflopende kleilaag (S7) in de zuidelijke putwand, maakt duidelijk dat we hier te maken hebben met een beschoeide waterstructuur die in verbinding zal hebben gestaan met de Alblas.

In verband met de golfslag van het Alblaswater, zeker in de tijd dat hier nog veel transport over het water plaatsvond, is een beschoeiing niet meer dan een noodzakelijke voorziening. Dat er twee beschoeiingen achter elkaar zijn aangetroffen, doet vermoeden dat de meest oostelijke beschoeiing op een bepaald moment vervangen is door een nieuwe, iets westelijker.

Het gebruik van afgedankte molenroeden betekent dat de beschoeiingen waarin ze zijn toegepast in elk geval niet ouder kunnen zijn dan 16e eeuw.⁷

De bovenkant van het houtwerk ligt op ca. 105 cm beneden bouwpeil, dat is ongeveer 110 cm -NAP. Dit niveau ligt binnen de grenzen van het winterpeil in de Alblas, maar ligt onder de grenzen van het huidige zomerpeil.

Kennelijk is het houtwerk van de beschoeiing verzakt door het pakket grond en een afdekkende laag klei (S9) klei waarmee de waterpartij op een gegeven moment is gedempt/opgevuld.

De grond waarmee de waterpartij is opgevuld bevat materiaal bevat uit de 17e t/m de 19e eeuw, met een duidelijke piek in de 18e eeuw en een afname in de 19e eeuw (zie grafiek in afb. 36). Daaruit kunnen we afleiden dat de waterpartij in de 19e eeuw is gedempt. Wanneer deze demping samenvalt met de bouw van in elk geval het meest westelijke gebouw op de kadastrale minuut, dan moet dit hebben plaatsgevonden vóór de kadastrale inmeting van 1827, dus in ongeveer het eerste kwart van de 19e eeuw.

De breedte van de waterpartij kon binnen het oppervlak van de bouwput niet worden vastgesteld. In de westhoek van de zuidelijke putwand is onderin wel een gedeelte met klei (S11) waargenomen dat geïnterpreteerd zou kunnen worden als het begin van de westelijke wolkant van dit water. Wanneer dat het geval zou zijn, zou het om een wel erg smalle waterstructuur gaan van nauwelijks een meter breedte. De dubbele rij verticaal staand houtwerk zou dan opgevat moeten worden als een soort gootverbinding naar de Alblas. Dat lijkt niet aannemelijk omdat aan beide zijden van het "schoeihout" palen staan, hetgeen de doorstroming daartussen te veel zou belemmeren. Een ander tegenargument is ook dat in de noordwesthoek van de bouwput westelijk van de beschoeiing geen kleioever is waargenomen.

Het verder naar het westen doorlopen van de afsluitende deklaag van klei (S9) is een aanwijzing dat de waterstructuur zich nog wat verder naar het westen uitstrekte en dat kleispoor S11 onderdeel uitmaakt van de vulling, zoals zeker ook de losse kleibonk (S12).

Deze veronderstelling wordt bevestigd door een strook van ca. 2 meter breedte die op de kadastrale minuut staat ingetekend vanaf ongeveer de uiterste ZW-hoek van de meest westelijke bebouwing op de kadastrale minuut richting de Alblas.

De oostelijke begrenzing van deze strook valt opmerkelijk goed samen met de in de bodem aangetroffen beschoeiing.

Het valt dus aan te nemen dat de op de kaart aangegeven strook met deze waterpartij samenhangt. Daarmee wil niet gezegd zijn dat er ten tijde dat de kaart vervaardigd is hier nog water aanwezig was, integendeel. Het is wel zeker dat dit water toen al (geheel of gedeeltelijk) was gedempt. Daar zijn twee redenen voor aan te voeren.

In de eerste plaats loopt de aangetroffen beschoeiing onder de bebouwing van 1827 door en is in aanleg dus ouder dan deze bebouwing. Ten tweede staat de strook op de kaart niet blauw (water) ingekleurd, maar oranje-achtig. Dat kan niet anders betekenen dan dat de vroegere waterpartij als perceelelement nog wel herkenbaar was, maar inmiddels al was veranderd in een beloopbaar oppervlak.

Ton

De houten ton in ongeveer het midden van de bouwput is waarschijnlijk een beerton van een secreet of "schijthuis" uit de periode voordat de westelijke bebouwing op de kadastrale minuut van 1827 bestond en er dus ook nog sprake was van een waterpartij. In die situatie is een functie als beerton goed te verklaren: buiten het huis (zoals gebruikelijk was) en dicht aan het water, zodat de inhoud van de beerton gemakkelijk kon worden overgeschept in een schouw om als mest vervoerd te worden naar een akker in de buurt. Formaat en uitvoering van de ton passen goed in de pre-kadastrale tijd.

Een functie als tonput voor water is op die plek veel minder voor de hand liggend⁸. De betekenis van de twee bij de ton aangetroffen houten hoepels is niet duidelijk. Het is niet waarschijnlijk dat ze om de teruggevonden ton (met ijzeren hoepels) hebben gezeten. Mogelijk zijn ze van een oudere ton met houten hoepels die ooit een keer door het teruggevonden exemplaar is vervangen.

Rioolbuis en betonnen put

De oranjebruine gresbuis/rioolbuis (S2) dateert waarschijnlijk ergens uit het midden van de 20e eeuw. Deze loopt wel in de richting van de houten ton, maar zal daar niet op aangesloten zijn geweest. Hoewel de eind-aansluiting daarvan niet is bloot gekomen bij dit graafwerk, lijkt het waarschijnlijk dat deze rioolbuis aangesloten is geweest op de ronde betonnen "sterfput" direct westelijk van de bouwput van de garage.

Aslaag

De aslaag in de bovenlaag van donkere grond in de zuidoosthoek van de bouwput interpreteren we als strooi-as, dat wil zeggen haard- of kachel-as dat naast en achter het huis op de loopvlakken werd uitgestrooid om uitglijden te voorkomen.

7.3 Vondsten en gebruiksfasen

In totaal zijn 75 losse vondsten geborgen. Zoals al eerder vermeld laat de dateringsgrafiek van de vondsten zien dat er sprake is van twee gebruiksfases op deze locatie (zie afb. 36). De eerste gebruiksfase ligt in de 14e/15e eeuw en kan samenhangen met de eerste (niet agrarische) dorpsbewoning in de omgeving van deze plek of met een latere uitbreiding/ophogingsfase van een boerderij in de oostelijke omgeving. De vondstverspreiding is te laag om van een echte woonplek op dit perceel te kunnen spreken. Omdat we niet over opgravingsgegevens uit de

directe omgeving beschikken kunnen we deze veronderstellingen niet verder onderbouwen of uitsluiten.

Een tweede gebruikperiode op dit perceel is op basis van het aardewerkspectrum te dateren vanaf eind 17e t/m de 19e eeuw. De eerdere bevinding dat de aangetroffen waterstructuur en beerton bij een oudere gebruiksfase horen dan de bebouwing op de kadastrale minuut van 1827, betekent dat deze oudere en waarschijnlijk eerste gebruiksfase kennelijk aanvangt eind 17e of 18e eeuw. We weten niet hoe dit perceel gebruikt en/of bewoond werd, maar het zou goed kunnen zijn dat de bewoning toen begon met alleen het meest oostelijke van de twee gebouwen op de kadastrale minuut.

Het is niet uit te sluiten dat hier al vanaf het begin een voorganger van timmerman Jan Stam (eerste kwart van de 19e eeuw) gevestigd was. Een bevestiging daarvan zouden we kunnen zien in het gebruikte materiaal voor de beschoeiingen, nl. geen standaard rond wilgenhout zoals meestal voor een beschoeiing werd gebruikt, maar rechthoekig gezaagd of half rond hout van diverse afmetingen en doorsneden, naar het lijkt minder courant materiaal uit de houtvoorraad van een timmerman.

Onder de vondsten bevonden zich ook enkele fragmenten daklei, waarschijnlijk afkomstig van de kerk aan de overzijde van de Alblas, wellicht bij een hevige storm losgeraakt en hier letterlijk verzeild geraakt.

De aangetroffen runderbotten in de zuid-oost hoek van de bouwput zijn niet van een integrale koe-begraving, omdat de botten daarvoor niet diep genoeg lagen en ook omdat daarvoor teveel skeletdelen ontbreken, waaronder de kop. Geborgen zijn acht ribben of delen daarvan, dertien hals- en rugwervels, een scheenbeen, een voetwortelbeen, stukken van het heupbeen, twee schouderbladen en twee middenvoetsbeenderen (zie afb. 40). Een aantal botten was gefragmenteerd. Waarschijnlijk gaat het om een begraving van slachtafval van een huisslacht uit de bewoningsperiode. Dat wordt ook bevestigd door de aanwezigheid van haksporen op een deel van een heupbeen (zie afb. 41).

Het vrijwel geheel ontbreken van vondsten uit de 20e eeuw, de fase dat de bestaande (inmiddels gesloopte) woning in gebruik was, is te verklaren uit het feit dat een deel van de bovenlaag bij de sloop van het huis al was verwijderd.

7.4 Relatie beschoeiing met kadastrale minuut van Oud Alblas (1827)

Op basis van het aangetroffen aardewerk kunnen we aannemen dat dit perceel vanaf begin 18e eeuw werd bewoond en dat alleen die eerste bewoning in relatie stond tot de 2 meter brede, beschoeide, waterpartij.

De functie van dit water is niet vanzelf duidelijk, temeer omdat het in relatie staat met bebouwing of bodemgebruik van vóór de periode die op de kadastrale minuut van 1827 staat aangegeven. En die situatie kennen we in feite niet.

Opmerkelijk is dat er op de kadastrale minuut direct westelijk van deze 2 meter brede strook en de westgevel van de bebouwing een smal strookje expliciet staat aangegeven als behorend tot perceel 899 (afb. 20). Dit smalle strookje is te interpreteren als een onderhoudsstrook voor het voormalige water. En dat is opmerkelijk, want in het geval percelen door water gescheiden worden, ligt de grens over het algemeen door het midden van het water, waarbij beide perceeleigenaren ieder van hun kant onderhoud plegen aan de waterpartij.

Het feit dat beide kanten van het water binnen het perceel 899 liggen en middels een smal randje aan de overzijde door de eigenaar beheerd en onderhouden kon worden, geeft aan dat het om meer ging dan perceelscheidend water. Het water moet in combinatie met de beschoeiingen dus een bijzondere functie gehad hebben. Wanneer we het moeten zoeken in het werkveld van een timmerman, zouden we kunnen denken aan een balkengat om vers gekapt of -gezaagd hout langdurig te wateren voordat het verwerkt wordt.⁹

Zoals al eerder is opgemerkt, stamt het aardewerk dat in de vulling van de waterpartij werd aangetroffen hoofdzakelijk uit de 18e eeuw en al duidelijk minder uit de 19e eeuw (vn. 8).

Ook dat is een aanwijzing dat de waterpartij - in elk geval voor het gedeelte dat binnen de bouwput blootkwam- in het 1e kwart van de 19e eeuw al gedempt was.

8. Conclusie

Bij de begeleiding van de graafwerkzaamheden aan de Peperstraat 8 ten behoeve van een nieuwe woning met garage, is in de westelijke helft van het perceel een uitsluitend natuurlijke bodemopbouw aangetroffen van grijze oeverklei, neergelegd door getijdewater vanuit de Alblas voor de ontginning en bedijking. Verder zijn hier alleen de funderingsresten van onder de bestaande (en t.b.v. de nieuwbouw gesloopte) woning waargenomen.

In de oostelijke helft van het perceel is een (ophogings-)laag van klei aangetroffen met sporen die wijzen op bodemgebruik in de omgeving uit de periode rond de 14e/15e eeuw. Dat kan gaan om sporen van de eerste niet-agrarische bewoning in de dorpskern of van een uitbreiding of ophoging van een naastgelegen boerderij uit de ontginningstijd. Sporen van bebouwing uit die periode zijn op het onderhavige perceel niet aangetroffen.

Vervolgens is er in de oostelijke perceelhelft op basis van het aangetroffen schervenmateriaal bewoningsactiviteit vastgesteld vanaf de 17e t/m 19e eeuw. In de ondergrond zijn daar sporen van teruggevonden in de vorm van een beschoeide waterpartij en een beerton. In de beschoeiing, die minstens eenmaal is vervangen, waren delen van molenroeden verwerkt. De waterpartij heeft mogelijk als balkengat gediend.

Van de eerste bebouwing op dit perceel zijn geen duidelijke sporen terug gevonden, maar op basis van de vondsten zou hier een woning/werkplaats van een niet grondgebonden ambachtsman of neringdoende hebben kunnen staan, mogelijk al een timmerman. Wellicht hangen de bakstenen uit puinsleuf S2 hiermee samen. Op een bepaald moment, klaarblijkelijk in het eerste kwart van de 19e eeuw, is de waterpartij gedempt en is op die plek een gebouw geplaatst waarin timmerman Jan Stam woonde en/of werkte.

Met de bebouwing uit die tijd zouden de baksteensporen S1 en S4 kunnen samenhangen, maar zeker is dat allerm minst.

In waarschijnlijk de tweede helft van de 19e eeuw is deze bebouwing gesloopt en is op een geheel aangepaste perceelindeling een bescheiden woning gebouwd, die vervolgens rond het midden van de 20e eeuw geheel of gedeeltelijk op de oude fundering is vernieuwd en in 2016 is gesloopt.

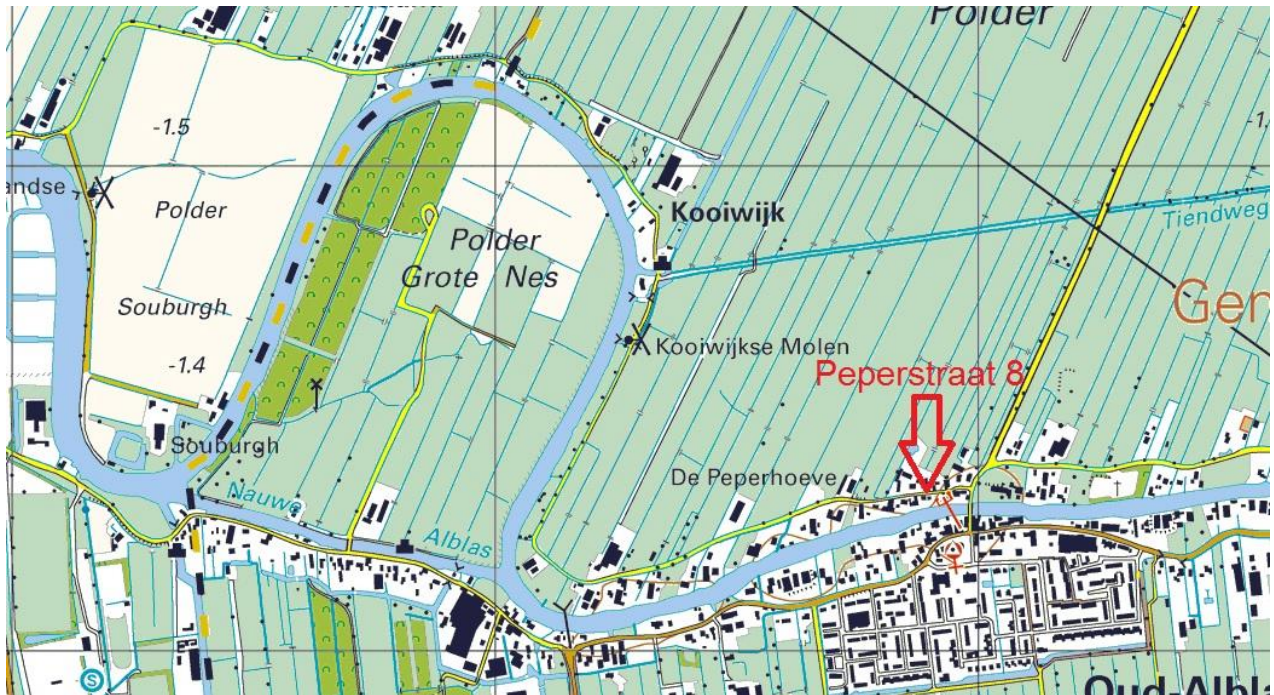
9. Noten

1. Een donk is een stuifduin, ontstaan na de laatste ijstijd, ongeveer 8000 voor Chr. Vanaf het Mesolithicum tot het Late Neolithicum boden deze in het waterrijke milieu van de Maas-Rijn delta een geschikte verblijfplaats voor jager-verzamelaargroepen.
2. Voorheen stond de Oud Alblas-stroomrug bekend onder de meer toepasselijke naam Alblasserdamse stroomrug.
3. Mogelijk is timmerman Jan Stam een voorbeeld van het in de Alblasserwaard veel voorkomende verschijnsel dat aanvankelijke niet-grondbezitters, die een ambacht uitoefenen via grondverwerving, half ambachtsman half boer worden om zich vervolgens op te werken tot een volledige boerenstatus, waarin ze niet alleen in grotere mate zelfvoorzienend worden en daardoor minder afhankelijk zijn van klandizie, maar ook toegang krijgen tot de bestuurlijke lagen in de dorpsgemeenschap.
4. <http://decentrale.regelgeving.overheid.nl> ; Peilbesluit Alblasserwaard, Lage boezem van de Nederwaard.
5. In de tweede helft van de 13e eeuw is een deel van de West Alblasserwaard, de polder Donkersloot, bij een overstroming afgesneden geraakt van de Alblasserwaard. Deze polder ligt nu dus aan de Ridderkerkse kant. Na verschillende vruchteloze pogingen om de overstromingsvlakte weer ingedijkt te krijgen, heeft men in de Alblasserwaard een nieuwe dijk langs de overstromingsvlakte moeten aanleggen, de Kinderdijk. Het water heet sindsdien geen Merwede meer maar de Noord.
6. In andere dorpen in de Alblasserwaard vangt niet-agrarische dorpsbewoning in de omgeving van de kerk aan in de 14e eeuw. Dat is o.a. gebleken uit onderzoek in de dorpskernen van Giessen Nieuwkerk, Wijngaarden (beide door de AWN) en Bleskensgraaf (SOB research).
7. In de 16e eeuw worden in ons gebied voor het eerst aantoonbaar op grote schaal (water)molens gebouwd ten behoeve van de problematisch geworden afwatering als gevolg van de bodemklink. Uitwateren met sluisen naar het laagste punt, de sluisen bij Elshout/Kinderdijk, volstaat dan niet meer. In de 16e eeuw hebben alle afzonderlijke polders een of meerdere molens (zogenaamde lage molens) om het water uit te slaan op de boezemwateren, die het vervolgens d.m.v. hoge molens uitslaan op de rivier.
8. Bij een tonput werden vaak een aantal open vaten (zonder bodem en deksel) boven elkaar geplaatst om op de gewenste diepte te komen. Dergelijke gestapelde tonputten komen vooral in middeleeuwse context voor en zijn dan veelal samengesteld uit wat slankere wijnvaten met houten teenhoepels. In de Nieuwe Tijd zijn waterputten over het algemeen gemaakt van gestapelde en gemetselde baksteen, zoals die in onze streek in historische boerderijen veel worden teruggevonden. Een plaats direct langs het water heeft voor een waterput weinig meerwaarde.
9. Wateren houdt in dat hout vele maanden tot jaren in water gelegd wordt om uitgewerkt te raken.

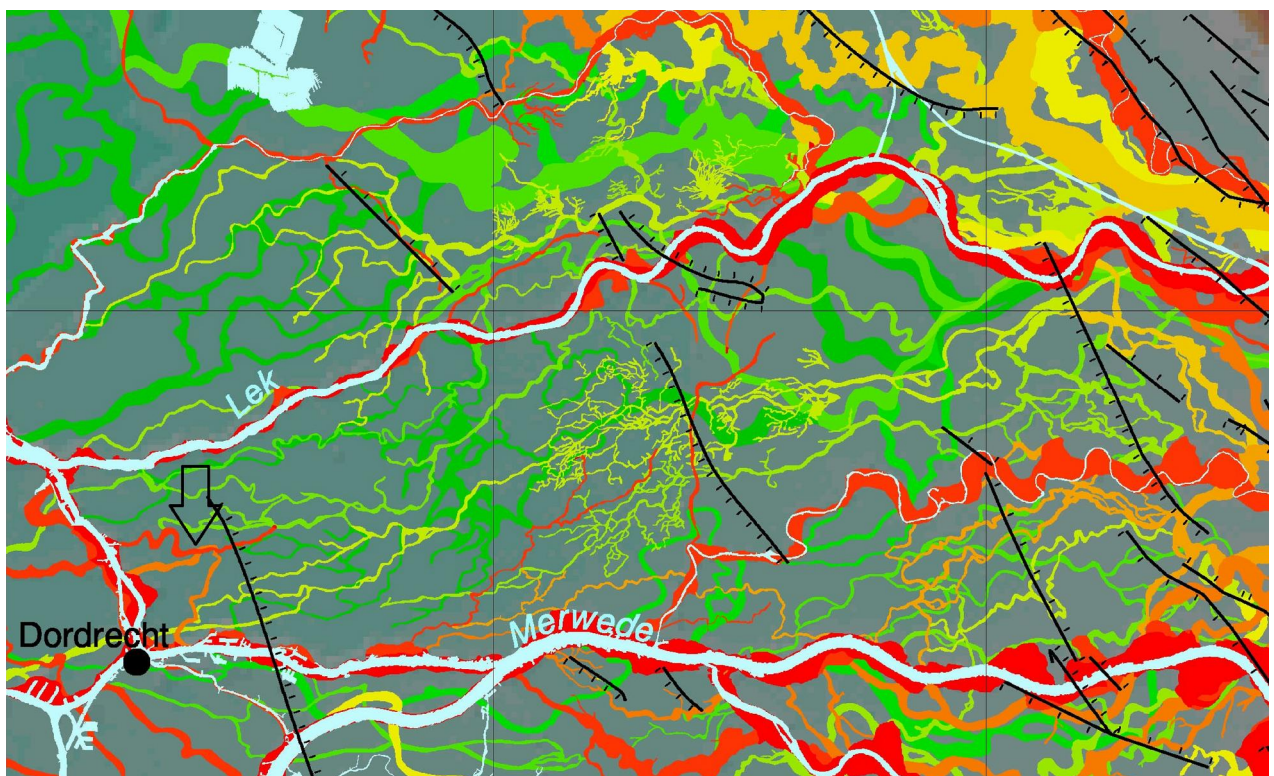
10. Literatuur

- Berendsen, H.J. A., en E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta*, The Netherlands, Assen.
- Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Graafstroom, BAAC, 2009
- Hendriks, Peter A., 2001: *Land, water en bewoning*. Waterstaats- en nederzettingsgeschiedenis in de Zeeuwse en Hollandse delta in de Middeleeuwen.
- Koorevaar, T. *Het Alblasgebied in de Romeinse tijd*, Kwartaalblad van de AWN Lek- en Merwestreek, Grondig Bekeken, december 1991.

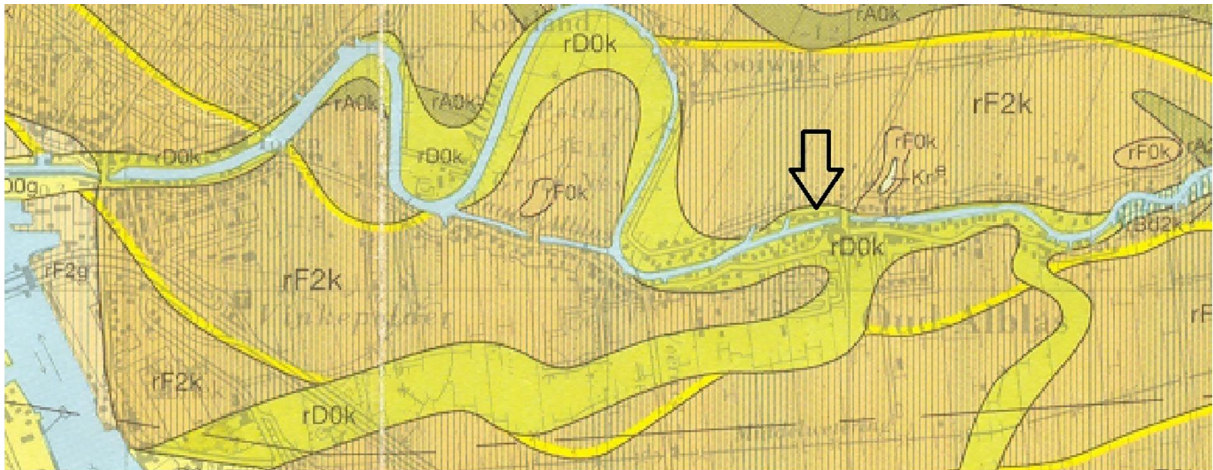
Afbeeldingen

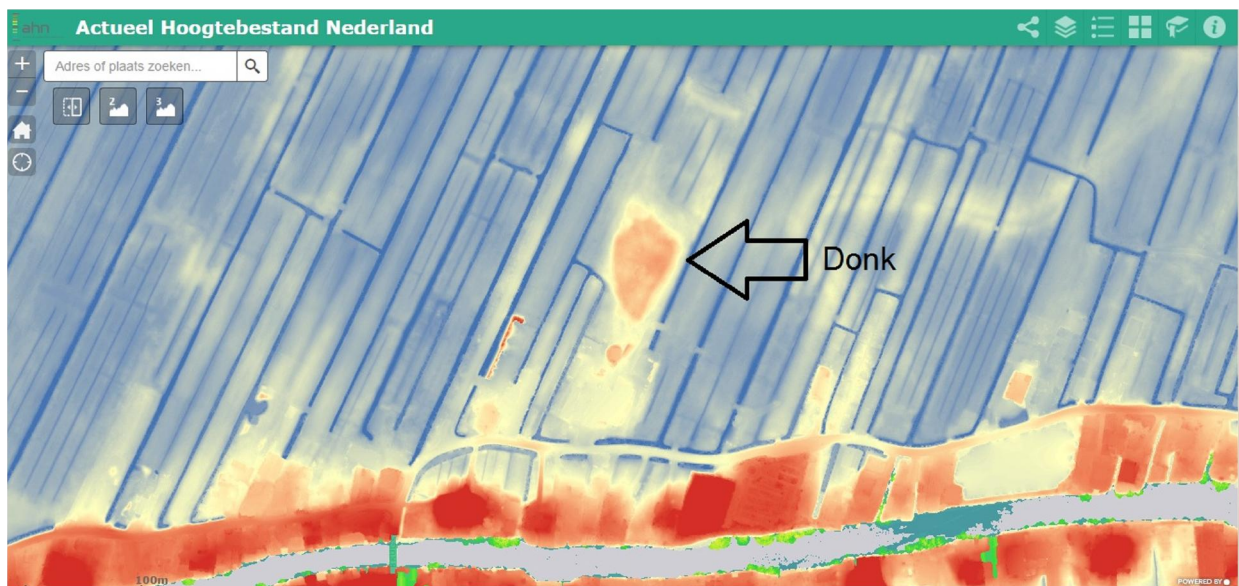
Afb. 1 Onderzoeklocatie op de topografische kaart 1:10000 (detail).

Afb. 2 Stroomgordels in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Naar Berendsen en Stouthamer 2011.

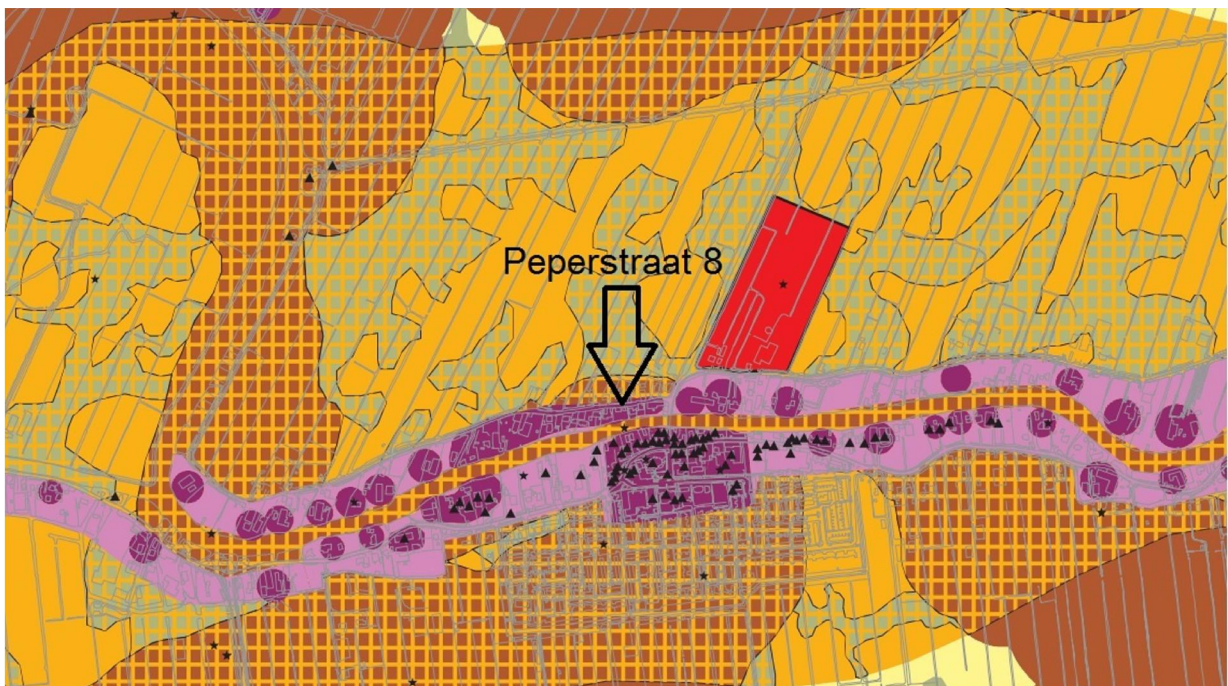
Afb. 3 Geologische kaart (detail uit Gorinchem-West) met daarop de ontwikkellocatie aan de Peperstraat op de oeverafzettingen van de Alblas.

Afb. 4 Detail uit het Actueel Hoogtebestand Nederland met de ligging van de donk aan de Noordzijde.

Afb. 5 Detail van de bodemkaart van de Ablasserwaard (Van der Linden 1955) met de onderzoekslocatie, de donk aan de Noordzijde en in de benedenhelft links de Oud Alblasstroomgordel en rechts de Papendrechtse stroomgordel.

Afb. 6 Uitsnede uit de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Molenwaard (BAAC 2009). In donkerpaars de zone's met een zeer hoge verwachting voor de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

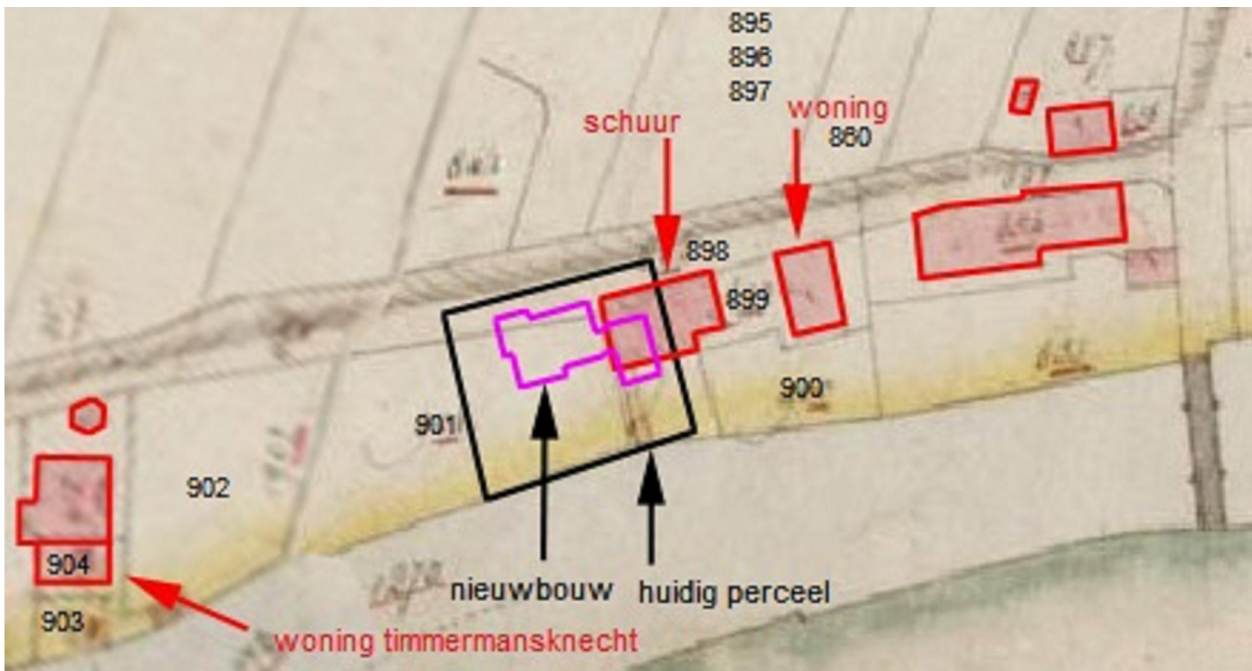

Afb. 7 Kadastrale minuut 1827 van een gedeelte van de Peperstraat en Noordzijde te Oud Alblas.

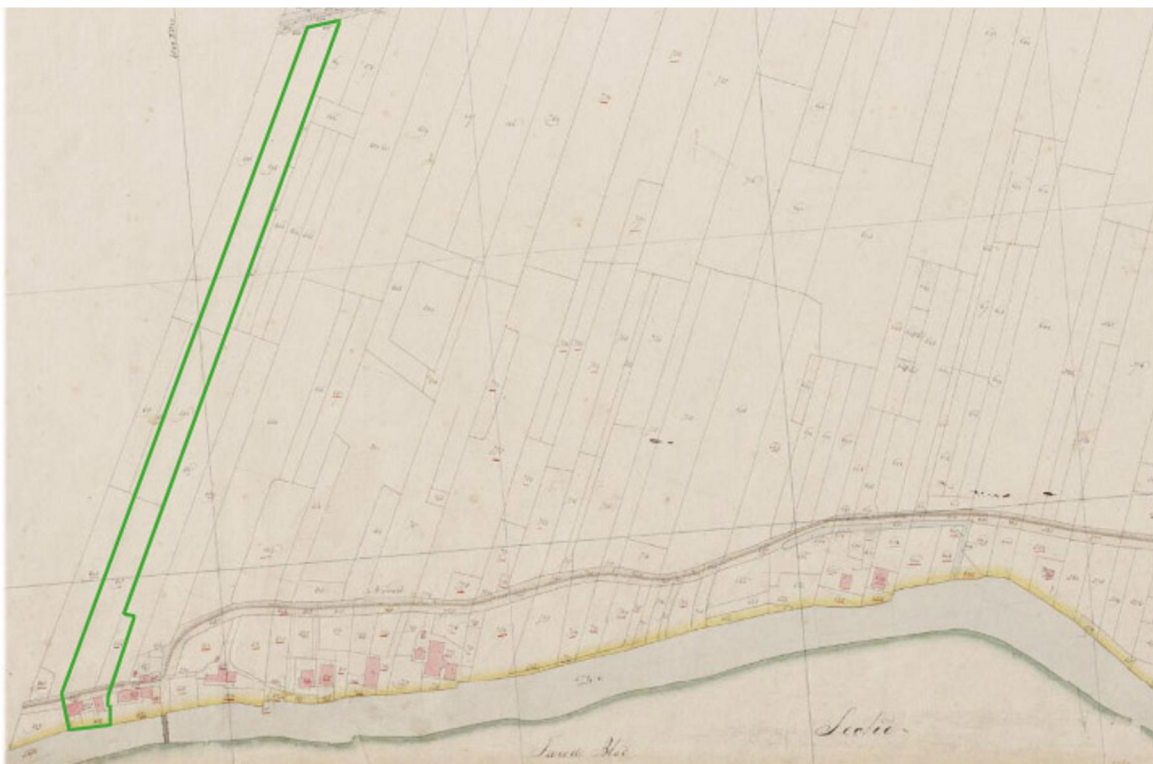
059					Weiland	0 67 60	0 67 60
060	Stam Jz	Jan	temmer oud abbla. 113	boomgaard		0 07 50	0 07 50
061	Teekuy	Jacobus	oud abbla. 125	Weiland		0 71 60	

093					Weiland	0 42 20	
094					Weiland	0 03 70	
095	Stam Jz	Jan	temmer oud abbla. 113	Weiland		0 64 40	
096	"	"	"	Weiland		0 37 50	
097	"	"	"	Weiland		0 42 30	
098	"	"	"	Bosch		0 07 10	
099	"	"	"	Huis schuur 19 erf		0 05 60	
900	"	"	"	Tuin		0 02 95	
901	Braanker	Johannes van	fabryk oud abbla. 32	boomland		0 10 20	
902	Lynsberge	Jacobus van	temmer oud abbla. 105	Tuin		0 07 00	
903	"	"	"	Tuin		0 00 00	
904	"	"	"	Huis schuur 20 erf		0 01 66	
905	Landwylt	Jacobus van	Antonie Alblas 120	Huis schuur 21		0 02 00	

Afb. 8 De aanwijzende tafels van Kadastrale minuutplan 1827 voor de percelen 860 (boomgaard), 895 t/m 897 (weiland), 1898 (bosch- en hakhout), 1899 (huis, schuur en erf) en 900 (tuin), waarvan Jan Stam eigenaar of vruchtgebruiker is.

Afb. 9 Het huidige perceel (zwart) met de geplande nieuwbouw (paars), de bebouwing in 1827 (rood) en de toen geldende perceelnummering (zwarte nummers).

Afb. 10 Grondbezit of -vruchtgebruik van timmerman Jan Stam aan de Peperstraat en de polder Oud Alblas tot aan de Tiendweg.

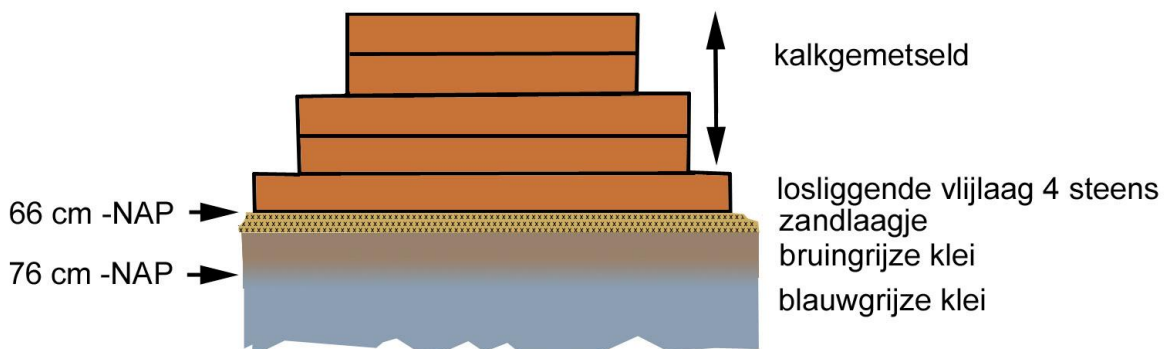
Afb. 11 Huidige kadastrale kaart. De ontwikkeling Peperstraat 8 wordt gerealiseerd op perceel 222. Bron: pdok.nl

Af. 12 De bestaande en inmiddels gesloopte bebouwing aan de Peperstraat 8. Bron: Google-streetview.

Afb. 13 Boorpunten, waarnemingen en vondsten tijdens het uitgraven van de fundering van de gesloopte woning (rode contour). In bruin transparant ter oriëntatie de contour van de situatie op de kadastrale minuut van 1827.

Afb 14 Schematische doorsnede AA van de resterende onderste funderingslagen onder de westgevel van de gesloopte woning.

Afb. 15 Restant van de westelijke zijgevel van de gesloopte woning. Foto richting NO.

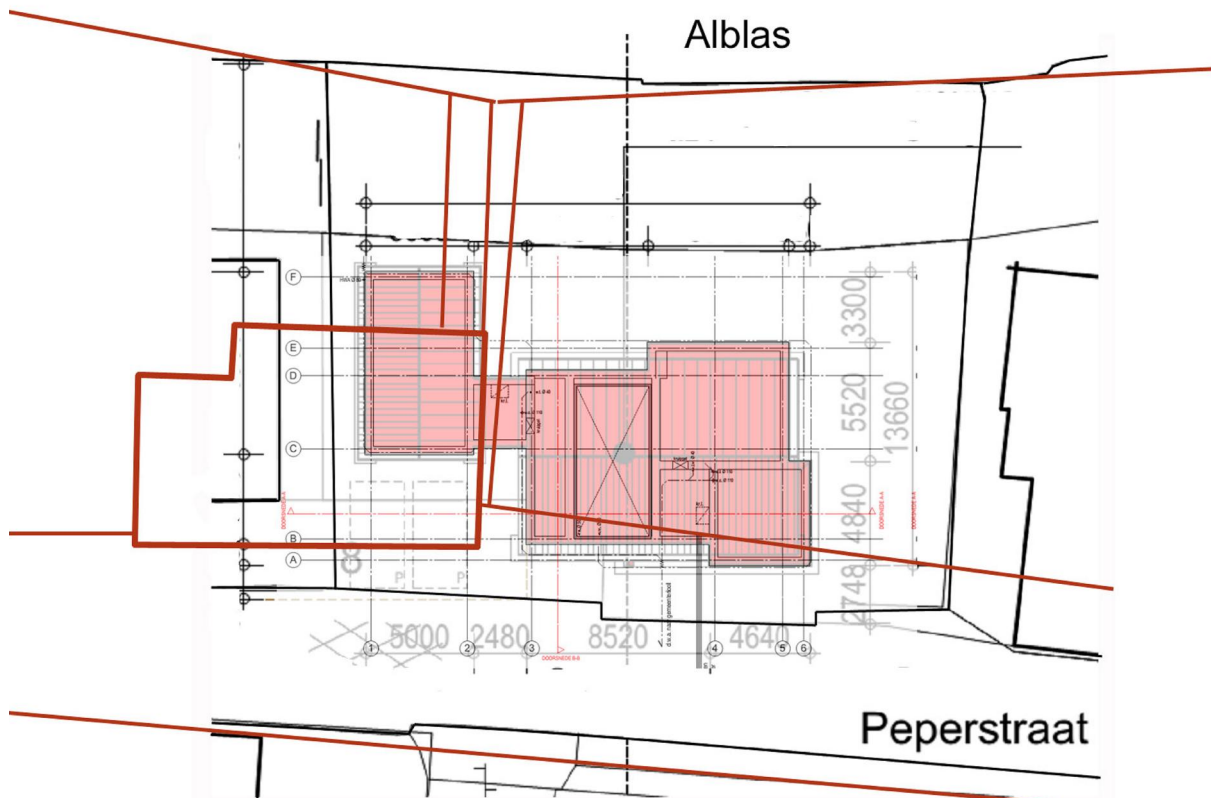
Afb. 16 Restant van de fundering onder de oostgevel met nog zichtbaar de aangestorte betonnen binnenbak ter hoogte van de kelder (witgepleisterd). Foto richting N.

Afb. 17 Stukken van de fundering op een hoop. Bij het stuk bovenop kijken we tegen de eerste gemetselde laag van de fundering. Daaronder lag nog een vlijaag van losliggende stenen. Foto richting N.

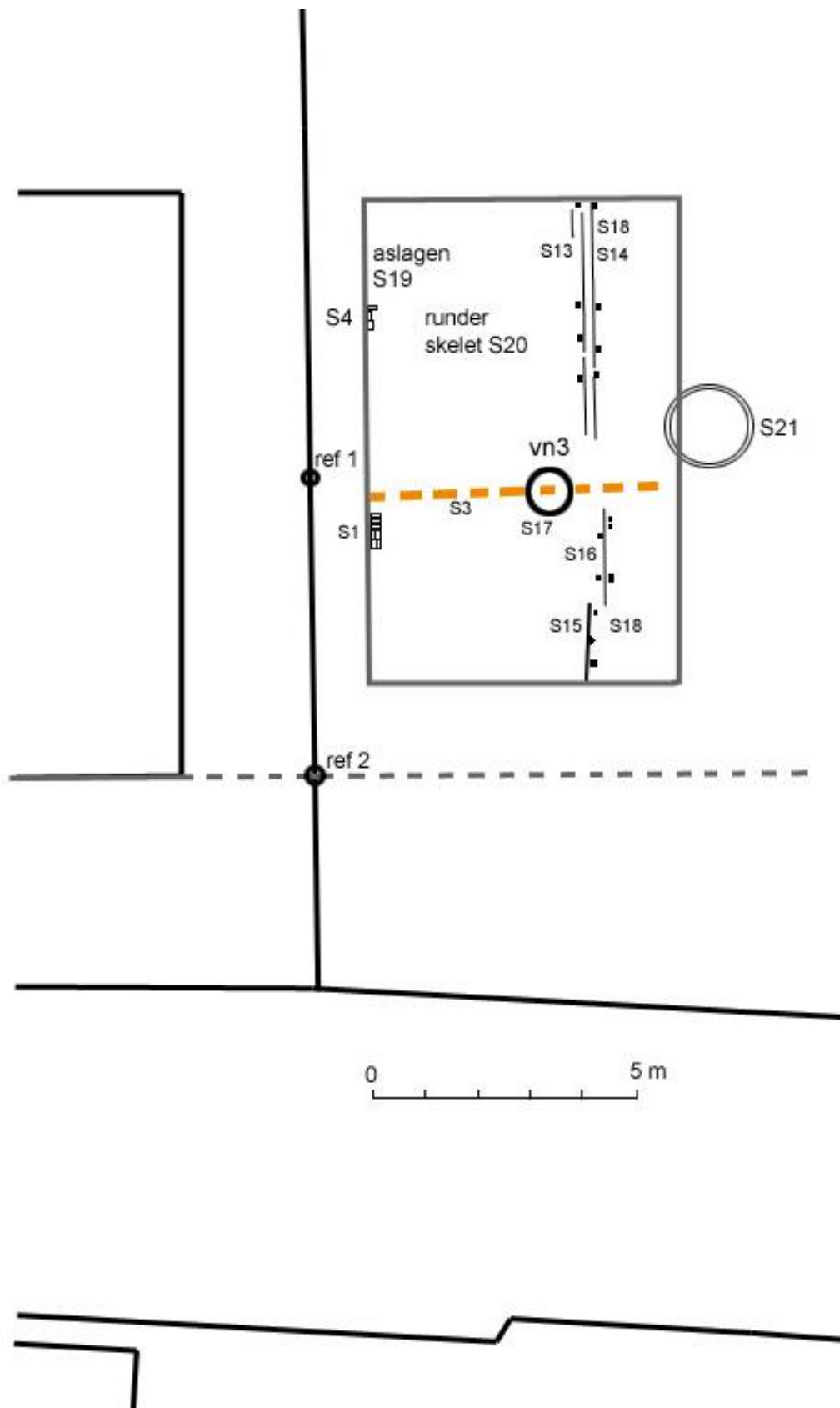
Afb. 18 Het nieuwe bouwplan in de bestaande omgeving. Bron: Bongers architecten. Boven is Z.

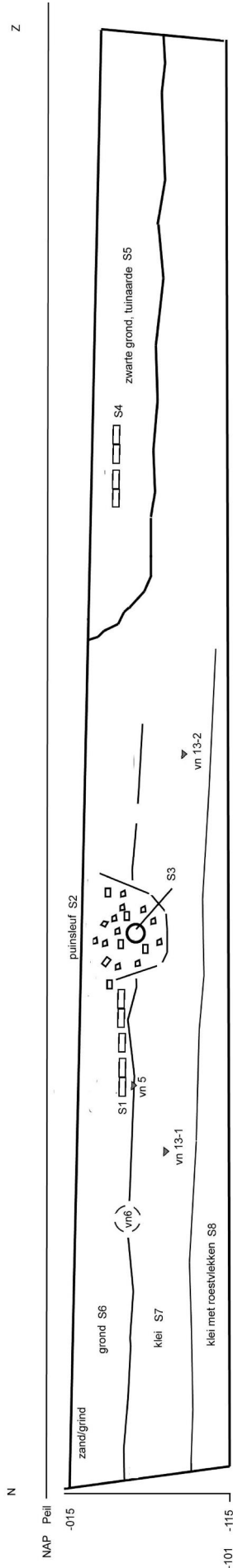
Afb. 19 De situatie van de kadastrale minuut van 1827 geprojecteerd op het bouwplan. Boven is Z.

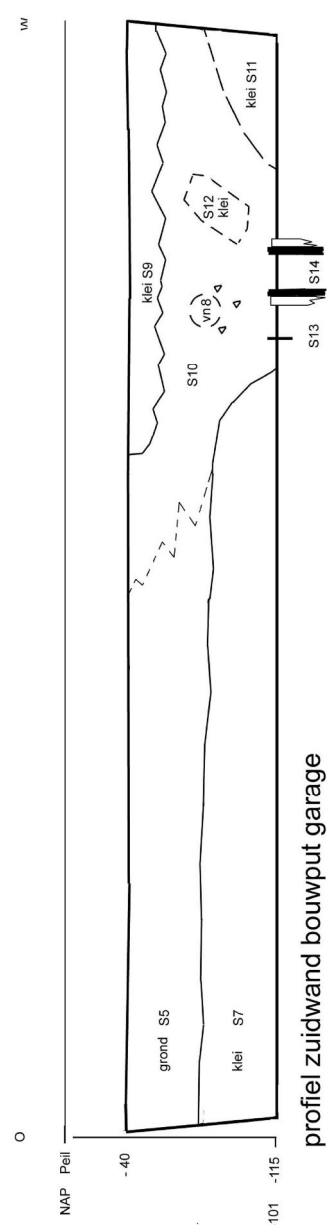
Afb. 20 Aangetroffen sporen, geprojecteerd op de bebouwing en perceelsituatie op de kadastrale minuut van 1827 (bruine lijnen). Boven is Z.

Afb. 21 Sporen aangetroffen binnen de contour van de bouwput voor de nieuwe garage.

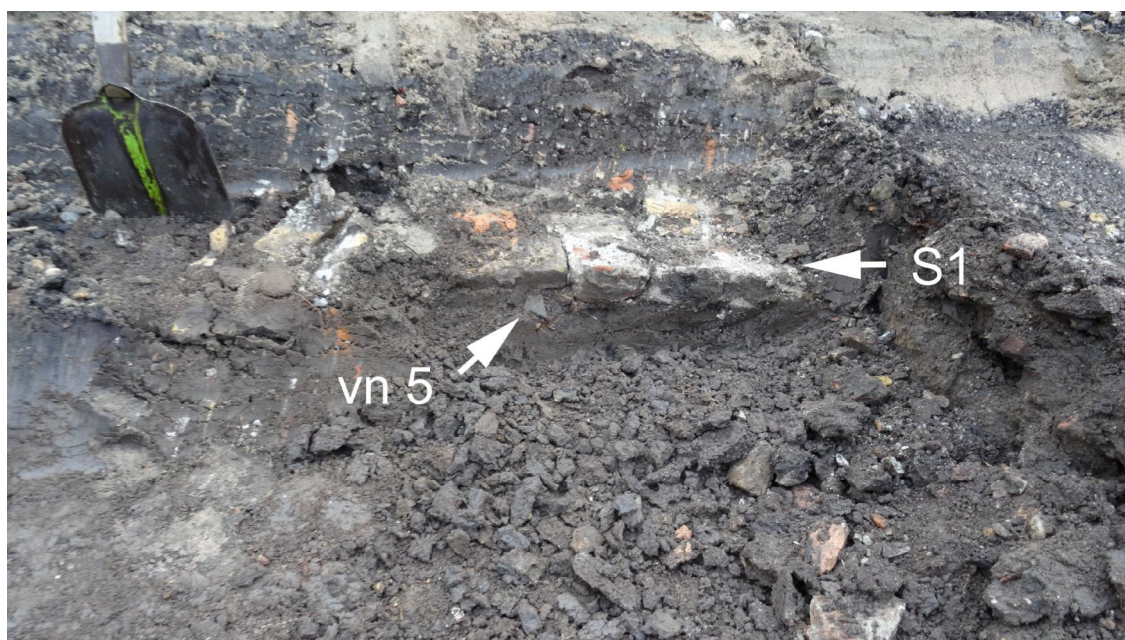

profiel oostwand bouwput garage

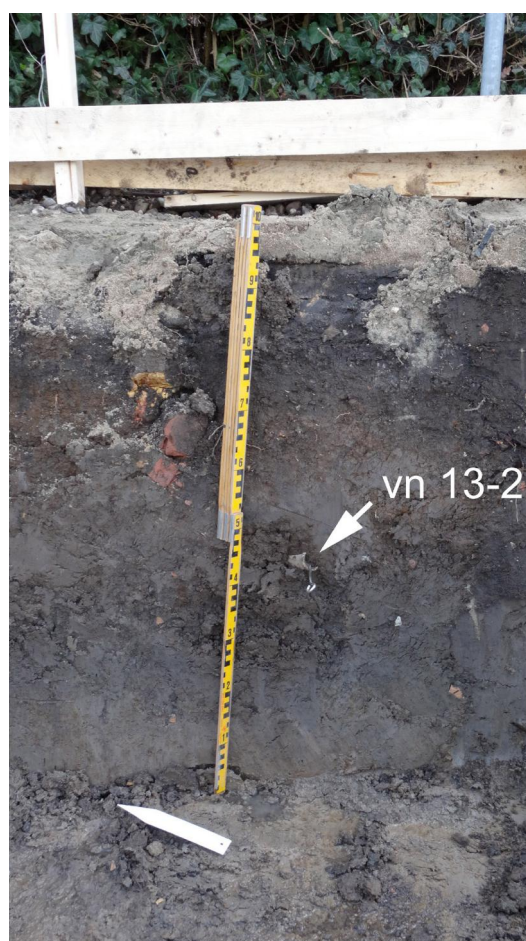
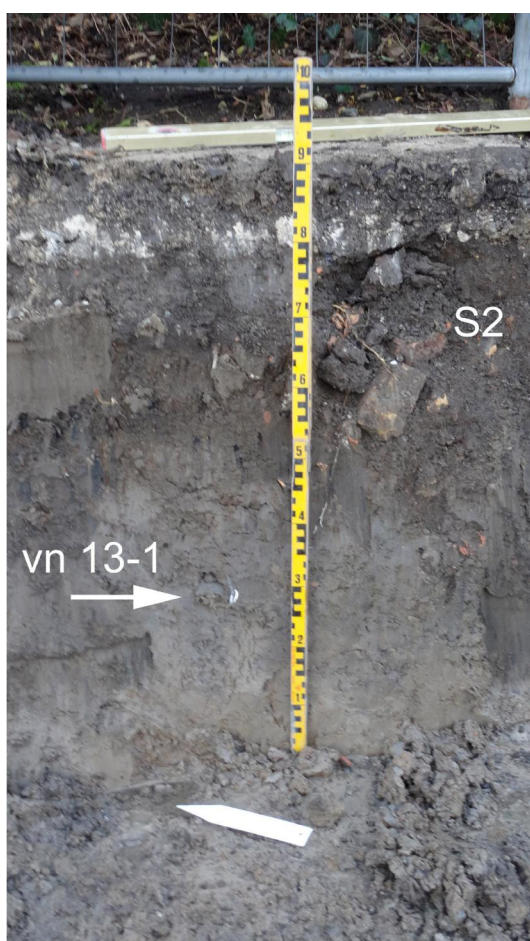

profiel zuidwand bouwput garage

Schetstekeningen van het oostelijke en westelijke wandprofiel in de bouwput voor de garage.

Afb. 23 Oostelijke putwand met spoor S1 met daaronder een laatmiddeleeuwse scherf, vondstnummer 5.

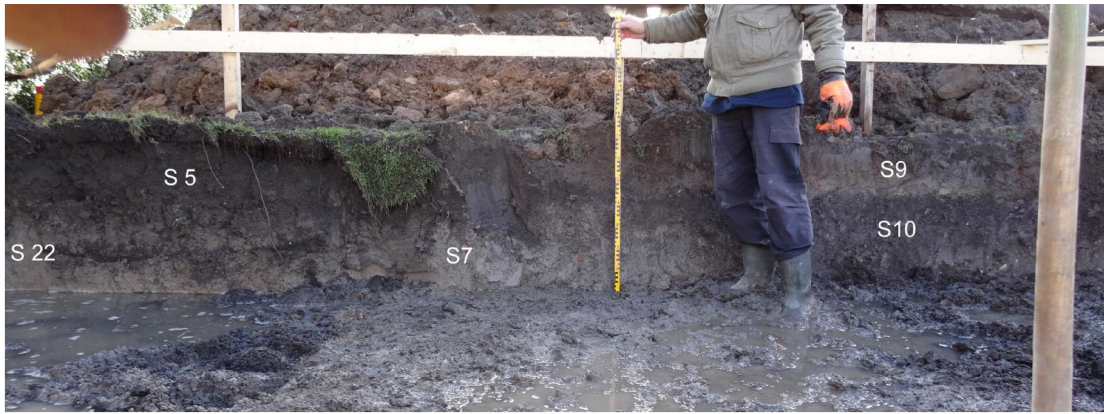
Afb. 24 Links: Profiel van de oostelijke putwand waarop links zichtbaar de aanzet naar baksteenspoor S2 en vondstnummer 13-1.
 Afb. 25 Rechts: Profiel van de oostelijke putwand met vondstnummer 13-2.

Afb. 26 Deel van de beschoeiing en schoeipalen ter hoogte van spoor S15. Foto richting W.

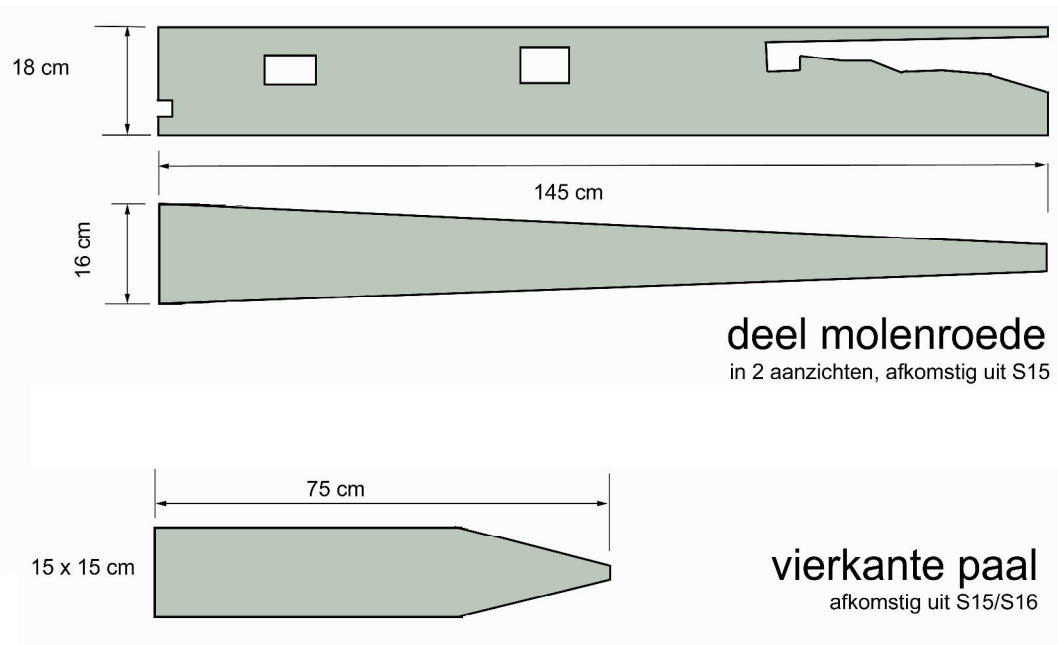
Afb. 27 Ingegraven houten ton met ijzeren hoepels, spoor S 17. Foto richting ZW.

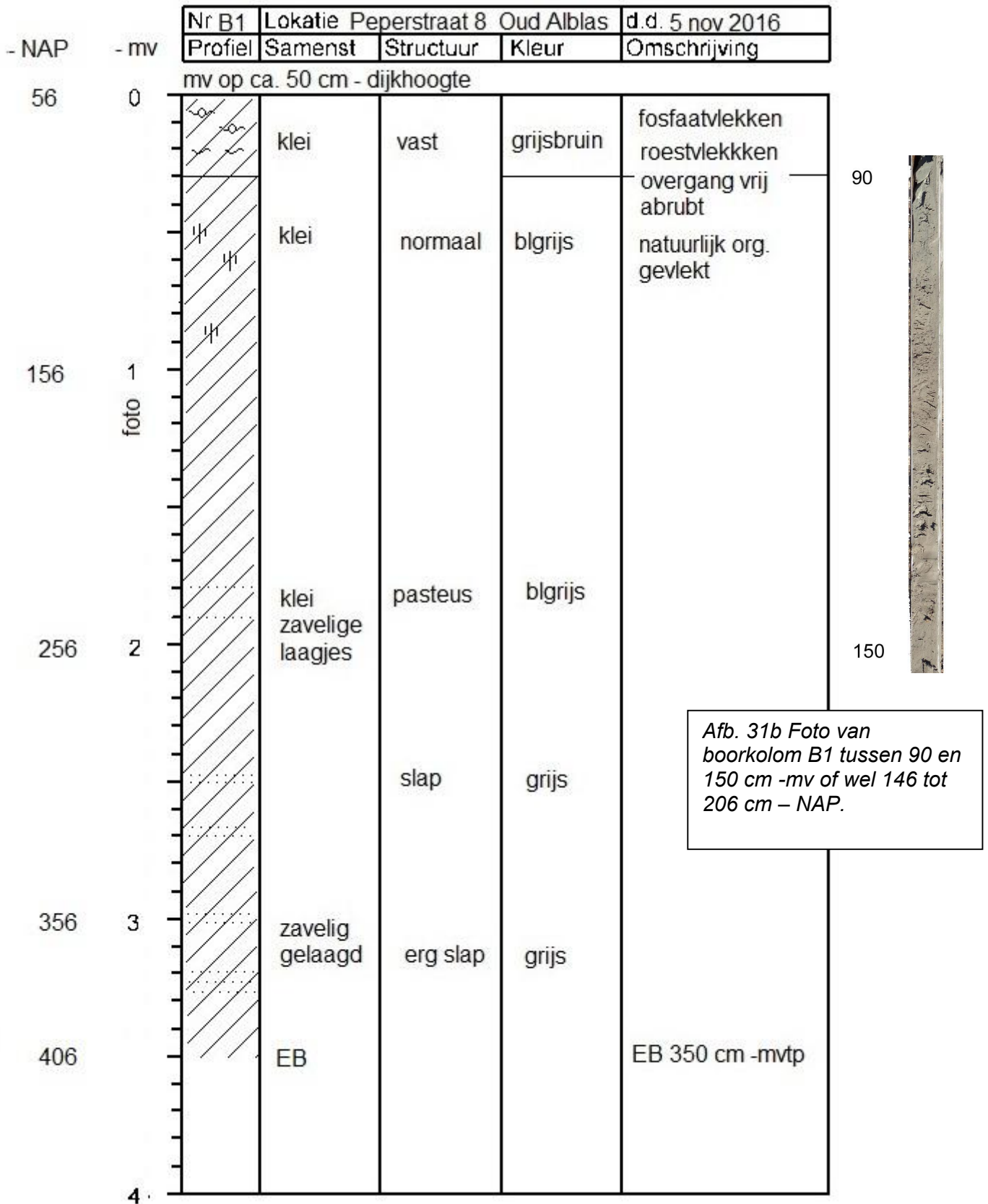
Afb. 28 Zuidelijke profielwand van de bouwput voor de garage met de daarin te onderscheiden sporen S5, S7, S9, S10 en S 22.

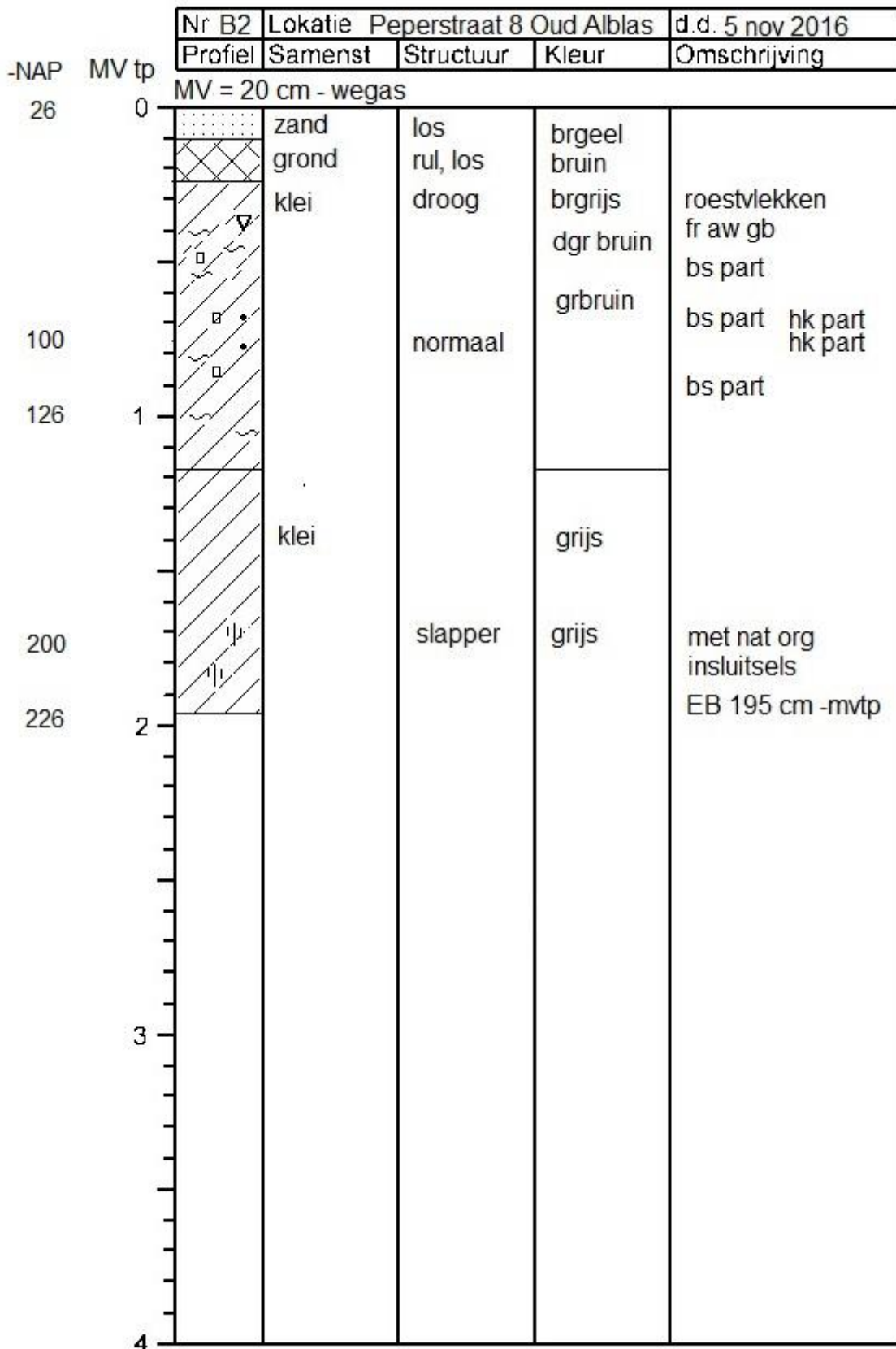
Afb. 29 Deel van de houten beschoeiing ter hoogte van spoor S15/S16 en een schoeipaal, vervaardigd van hergebruikt hout van een molenroede.

Afb. 30 Schetstekeningen van twee schoeipalen. Boven in twee aanzichten de schoeipaal, die was vervaardigd van een molenroede en onder een vierkante en aangepunte schoeipaal. Beide uit sporen S15/S16.

Afb. 31a Boorstaat B1 met inzetfoto van de boring tussen 90 en 150 cm - mv ter plaatse.

Afb. 32 Boorstaat B2 met sporen van menselijk bodemgebruik tussen 30 en 90 cm - mv ter plaatse.

VONDSTNUMMERLIJST		AWN Lek- en Merwestreek			
Projectnaam		Peperstraat 8		Soort onderzoek	Arch begeleiding
Projectnr		721		Projectleiding	T. Koorevaar
VN	datum	vindplaats	Inhoud globaal		
1	5-11-2016	onder westgevel gesloopte woning	pijpenkop		
2	5-11-2016	onder zandlaagje fundering	grbrgr klei met wat hk, geen scherven		
3	5-11-2016	boring B2	fragm grijsbakkend aardewerk 14e/15e eeuw		
4	5-11-2016	oppervl vondst westzone	bodemfr roodb aardewerk met standring		
5	19-11-2016	onder bs spr oostprofiel	aardewerk en natuursteen		
6	19-11-2016	bij uitgraven NO zone	aardew. bot, natuurst., bakst., bouwmatr.		
7	19-11-2016	bouwput	bouwmetaal en aardewerk		
8	19-11-2016	Z zone bouwput	aardew., glas, natuurst, metaal organ		
9	19-11-2016	bouwput	aardewerk, organisch, metaal		
10	19-11-2016	bouwput	aardew.,glas, natuursteen, metaal, organisch		
11	19-11-2016	bij uitgraven ton	hout (tonhoepels)		
12	19-11-2016	bij ingegraven ton	ijzer (tonhoepels en ringen)		
13	19-11-2016	uit geschaafd oostprofiel	aardewerk, laatmiddeleeuws		
14	19-11-2016	zuidoostelijke zone bouwput	runderbotten		
SPORENLIJST		AWN Lek- en Merwestreek			
Sp nr.	datum	Locatie	Omschrijving		
S1	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	horizontaal liggende bakstenen		
S2	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	puinsleuf		
S3	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	rioolbuis		
S4	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	horizontaal liggende bakstenen		
S5	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	laag zwarte grond, tuinaarde		
S6	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	grondlaag bovenin zand/grind		
S7	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	kleilaag/woonlaag met lme vondsten		
S8	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	kleilaag br onderin met roestvlekken		
S9	19-11-2016	Z-profiel bouwput garage	toplaag van klei op "slootvulling"		
S10	19-11-2016	Z-profiel bouwput garage	"slootvulling"		
S11	19-11-2016	Z-profiel bouwput garage	schuin oplopende kleiformatie opgebracht,		
S12	19-11-2016	Z-profiel bouwput garage	kleiformatie, niet natuurlijk		
S13	19-11-2016	Z-profiel bouwput garage	verticaal, dikte ca. 2 cm		
S14	19-11-2016	Z-profiel bouwput garage	dubbele rij houten beschoeiing		
S15	19-11-2016	Vlak bouwput gar. NW zone	houten beschoeiing en schoeipalen		
S16	19-11-2016	Vlak bouwput gar. NW zone	houten beschoeiing en schoeipalen		
S17	19-11-2016	Vlak bouwput middenzone	houten ton		
S18	19-11-2016	Vlak ten W vd beschoeiing	donkere grond, slootvulling		
S19	19-11-2016	O-profiel bouwput garage	aslaag		
S20	19-11-2016	Vlak bouwput ZO zone	delen van runderskelet		
S21	19-11-2016	Ten W van bouwput garage	ronde betonnen put		
S22	19-11-2016	Oostelijke helft Z-profiel	donker organisch laagje		

Afb. 33 Vondstnummerlijst en sporenlijst.

Gemeente
Toponiem
AWN Projectnr
Datum opgraving

Oud Abblas
Peperstraat 8
721
5 en 19 november 2016

BESCHRIJVINGSLIJST AWN LEK- en MERWESTREEK

Blad 1

Beschrijver(s) T. Koorevaar
Datum beschrijving 11 december 2016

vn	bn	n	gew(g)	mat	cat	srt	voorwerp / omschrijving (afmeting)	type / toelichting / opm	datering	Doc	Beh	Doos	Lit / bron
1	1	1			ker	pa	fr pijpensteel	d 6 mm	18-19				
2	0	0			a			niet geborgen					
3	1	1			ker	gb	wfr kan of voorraadpot	uit boring B2	14-15a				
4	1	1			ker	rb	bfr bi glaz, bu dls glaz		18				
5	1	1			ker	gb	wfr kan of voorraadpot	elmptr aw	13-14				
5	2	1			st	ls	fr daklei	d 5 mm					
6	1	4			or	b	fr dierl bot	middelgroot zoogdier					
6	2	1			ker	gb	rfr voorraadpot	dekselgeul	14-15a				
6	3	1			ker	gb	wfr						
6	4	2			bm	bs	kleine fr zachtbakkend rood/or						
6	5	2			st	ns	grind/biggel						
6	6	2			ker	bm	fr gb dakpan		18-20				
6	7	6			ker	rb	wfr ez glaz		18-19				
6	8	3			ker	rb	wfr dz glaz		19				
6	9	1			ker	rb	wfr bi geel glaz		18				
7	1	1			ker	bm	fr rb vloertegel, dik 28mm	in kalk gemetseld gezeten					
7	2	1			ker	fa	wfr kom	blauwe schildering	17-18				
8	1	1			ker	sg	fr voorraadpot, dik 10mm	pantervel zoutglaz	18-19				
8	2	1			ker	gb	wfr voorraadpot		14				
8	3	1			ker	sg	wfr	sieburg met dun zoutglaz	15				
8	4	1			ker	bm	fr wandtegel	hoekmotief wang li	17B				
8	5	1			gl	fg	fr hals		17-18				
8	6	2			ns	ls	fr daklei						
8	7	2			or	b	fr dierl bot	wo rib, klein-mgroot zgier					
8	8	1			ker	bm	fr van ws een vorspan, gb						
8	9	1			ker	bm	fr dakpan rb		18-19				
8	10	1			me	y	kram gecorr, steek 3,5 cm	lengte 7 cm					
8	11	2			me	y	zware pennen, nagels	bouwmateriaal					
8	12	4			ker	rb	rfr kookpot dekselgeul		17-18				
8	13	1			ker	rb	rfr schaal bizij glaz, dekselgeul		17-18				
8	14	1			ker	rb	oorfr		17-18				
8	15	1			ker	rb	wfr	bibu glanzend glaz	19				
8	16	1			or	ht	fr takje of vlechtwerk						
9	1	1			or	b	fr dierl bot	met aangroei of -hechting					
9	2	1			ker	bm	dl dakpan rb	oud hollands type	18-19				

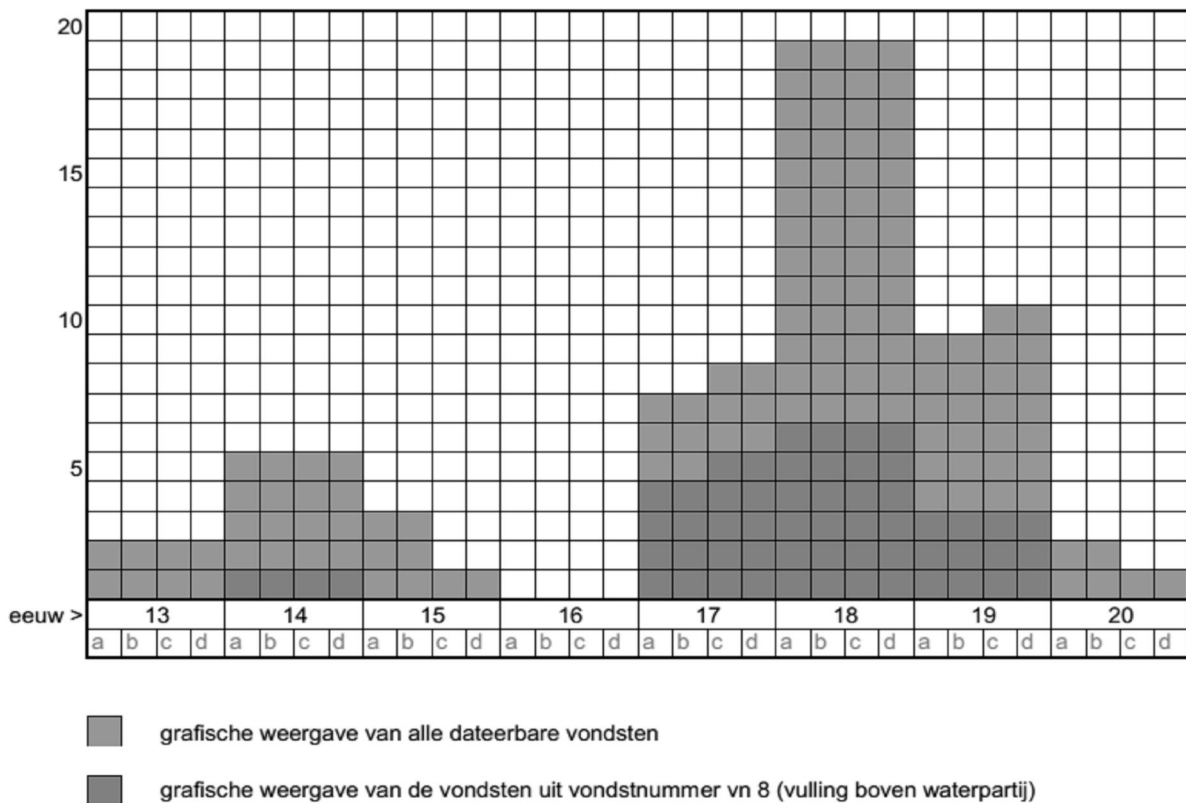
9	3	2			me	y	gecorr nagel gesmeed						
10	1	1			ker	rb	rwfr rijnlands bord /schaal	diam ca. 36 cm	18				
10	2	2			ker	rb	wfr bibu glaz	met onderslibversiering	18				
10	3	1			ker	rb	wfr bibu glaz		18-19				
10	4	1			ker	rb	wfr bibu glaz kom/schaal		17-18				
10	5	1			ker	rb	rwfr test	lichtbruin	19				
10	6	1			ker	rb	rfr kom	manchetrand	17-18				
10	7	1			gl	dg	wfr versierd met verfstippen	wit en groen	19B-20A				
10	8	1			st	ns	grind/biggel						
10	9	1			ker	sg	wfr kruik zoutgazuur		18				
10	10	1			me	y	fr nagel gesmeed gecorr						
10	11	1			or	b	fr dierl bot, rib						
11	1	2			or	ht	deel tonhoepels	breed 3 cm, diam ca. 75 cm					
12	1	2			me	y	deel tonhoepels	breed 6 cm					
12	2	1			me	y	deel tonhoepels	breed 4,5 cm					
12	3	1			me	y	gecorr samenstel van ringen/wartel	koe-ring					
13	1	1			ker	sg	wfr onbekende vorm	sieburg	14-15				
13	2	1			ker	gb	wfr zandig hard baksel		13				
14	1	31			or	b	runderbotten	deels gefragmenteerd en haksporen					

Afb. 32 Beschrijvingslijst.

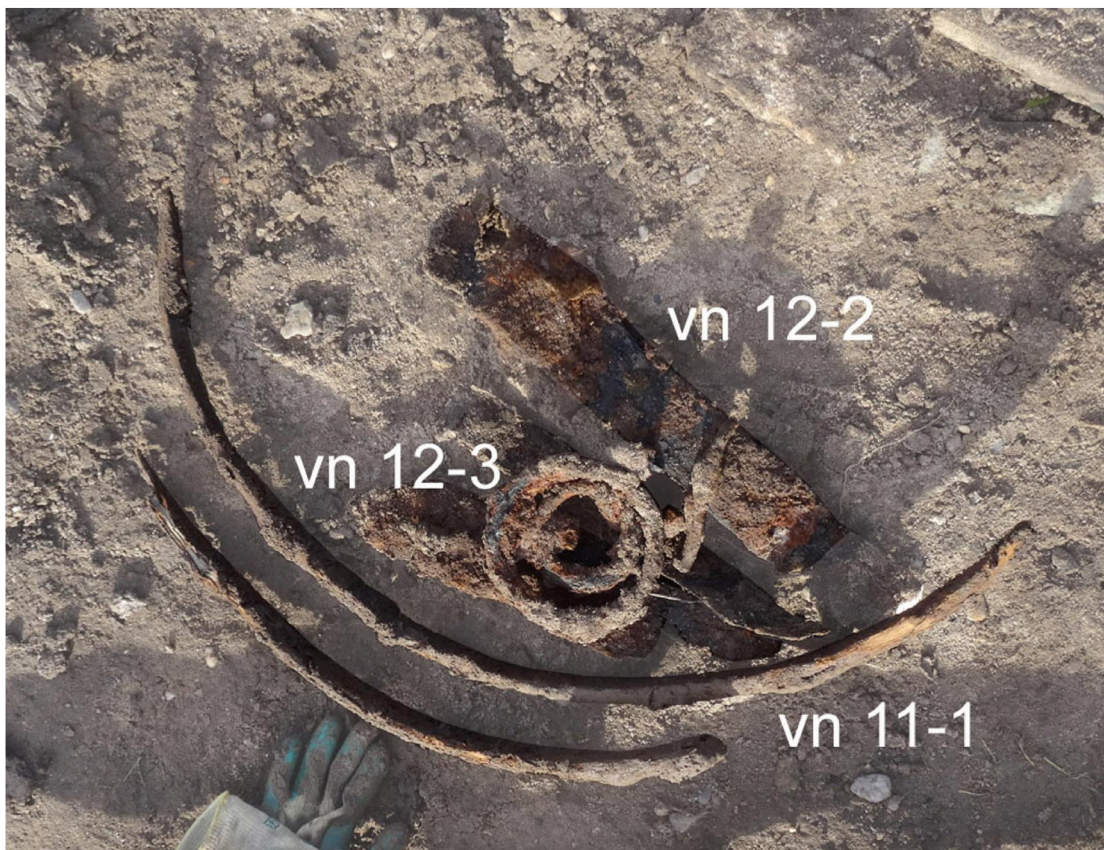

Afb. 34 (Links) Vn. 13-1, wandfragment Sieburgs steengoed 14e-15e eeuw.

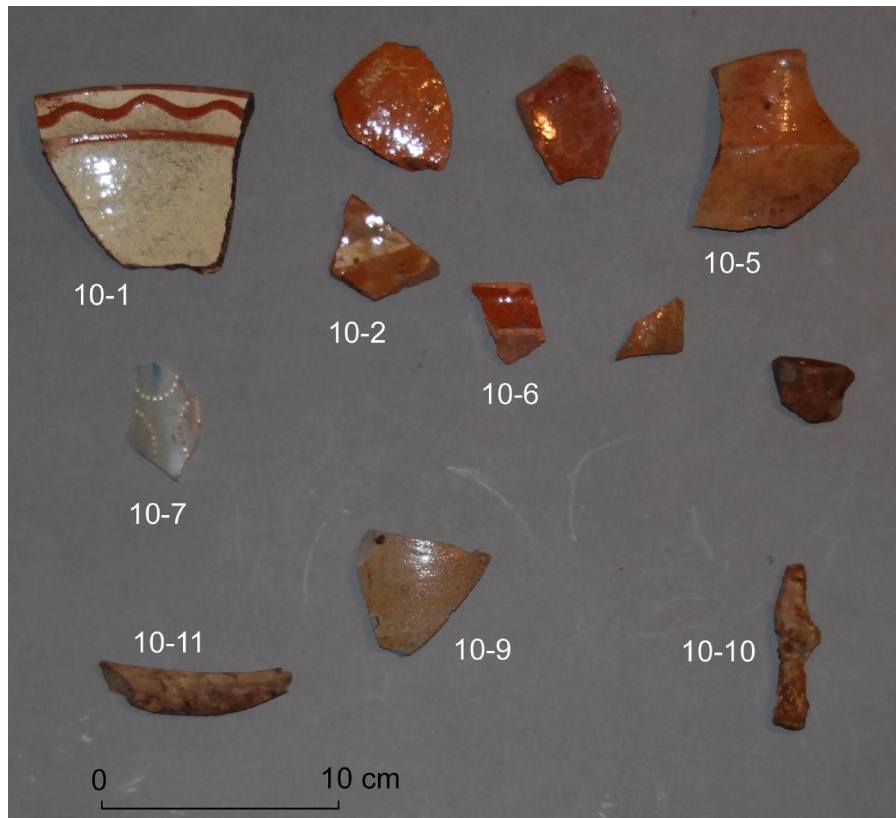
Afb. 35 (Rechts) Vn. 13-2, wandfragment grijsbakkend aardewerk, 13e eeuw.

Afb. 36 Grafische weergave van alle dateerbare vondsten (middengrijs) en die uit vondstnummer 8 (donkergrijs).

Afb. 37 Stukken van houten teen-hoepels (vn. 11-1), ijzeren hoepeldelen van de aangetroffen ton (vn. 12-2) en een samenstel van ijzeren ringen (vn. 12-3).

Afb. 38 Fragmenten uit vondstnummer 10.

Afb. 39 Fragmenten uit vondstnummer 8.

Afb. 40 De verzamelde runderbotten uit spoor S20, vn. 14.

Afb. 41 Haksporen op één van de botten in vn. 14 wijst op slachtafval.

Bijlage

31-10-2016

Geachte heer Baas,

Naar aanleiding van uw onderstaande mail delen wij u mee dat is besloten onder voorwaarden medewerking te verlenen aan uw verzoek om de archeologische begeleiding te laten uitvoeren door de Archeologische Werkgemeenschap. Onderstaand treft u deze toestemming aan.

De gemeente Molenwaard als bevoegd gezag is en blijft van mening dat de archeologische begeleiding van dit werk door een KNA gecertificeerd bedrijf moet plaatsvinden en dat het bevoegd gezag hier alleen om zwaarwegende redenen van af kan wijken.

De reden dat het bevoegd gezag voor dit werk afwijkt van de reguliere procedure en de AWN toestaat de archeologische begeleiding uit te voeren is het feit dat u meent op het verkeerde been te zijn gezet en hierdoor in tijdnood bent geraakt, zodat door u niet tijdig een KNA gecertificeerd bedrijf kan worden ingeschakeld waardoor de uitvoering van uw bouwplan in het gedrang komt.

Gelet op het voorgaande wordt u in afwijking van het gestelde in de omgevingsvergunning met kenmerk 564153 toegestaan de archeologische begeleiding door de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) te laten uitvoeren op basis van het uitgebrachte Programma van Eisen (Transect-PvE, Oud-Alblas-Peperstraat 8 gemeente Molenwaard), onder de volgende voorwaarden:

- De AWN kan en hoeft niet te voldoen aan de eis te werken volgens richtlijn KNA 3.3;
- De AWN kan en hoeft geen KNA gecertificeerde seniorarcheoloog in te zetten;

- De uitvoerder dient van te voren door de opdrachtgever op de hoogte gesteld te worden met de inhoud van het Programma van Eisen (6.1 en 6.2) en daarmee akkoord te gaan;

- De AWN kan de begeleiding (of een deel daarvan) alleen op zich nemen voor zover er in goed overleg overeenstemming is bereikt over de planning en inzetbaarheid. De AWN werkt met vrijwilligers en dat zijn geen werknemers. De komende weken/maanden is de capaciteit van de AWN zeer beperkt. De AWN acht zich op voorhand niet gebonden aan de door de opdrachtgever geuite wens dat hij voor de week van 14 november aan zijn archeologische verplichtingen wil hebben voldaan;

- Ingeval er sporen of vondsten tevoorschijn komen waarvan de documentatie en/of veiligstelling de capaciteit van de AWN op dat moment te boven gaat wordt in overleg met opdrachtgever en het bevoegd gezag bepaald hoe daar vervolg aan wordt gegeven;
 - De opdrachtgever is verantwoordelijk voor de KLIC-melding en het tijdig overleggen van de ligging van kabels en leidingen;

- De AWN aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor financiële of ander nadelige gevolgen die uit onze werkzaamheden voortvloeien;

- De AWN brengt de opdrachtgever kosten in rekening op basis van nacalculatie:
 - o vrijwilligersvergoeding € 10 per uur;
 - o reis- en verblijfskosten;
 - o vergoeding gebruiks- en verbruiksmateriaal;
 - o bijdrage vaste lasten werkruimte voor vondstverwerking, uitwerking en archivering;
 - o rapportage
 - o deponering van (eventuele) vondsten en documentatie bij het provinciaal depot in Alphen a/d Rijn.

Mocht er geen of onvoldoende invulling worden gegeven aan het vorenstaande naar het oordeel van de AWN dan vervalt deze afwijking en treden de archeologische voorwaarden uit de verleende omgevingsvergunning met kenmerk 564153 weer in werking. Dit betekent dat alsnog een KNA gecertificeerd bedrijf dient te worden ingeschakeld bij de archeologische begeleiding.

Ik ga er vanuit u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
Kees Benschop
Beleidsmedewerker team Omgeving

WAT IS EN DOET DE AWN ?

De Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie (AWN) is met ruim 2000 leden de grootste vereniging van amateur-archeologen in Nederland. Zij is onderverdeeld in 24 afdelingen. De afdeling Lek- en Merwestreek omvat het gebied van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en het Eiland van Dordrecht. Het doel van de vereniging is:

- het opsporen en documenteren van nog onbekende archeologische terreinen en het behoud van het archeologisch erfgoed.
- vergroten van de kennis en vaardigheden onder haar leden en het bijdragen aan de bewustwording onder een groter publiek
- belangenbehartiging van de regionale archeologie door participatie in overlegorganen en het verstrekken van gevraagd en ongevraagd advies aan particulieren en overheden.

Sinds het ontstaan van de AWN in 1951 zijn door haar leden in ons gebied talloze archeologische terreinen opgespoord en in kaart gebracht.

Waar archeologische waarden door nieuwbouw, ontgroning of andere vormen van bodemvernietiging verloren dreigen te gaan informeren zij hierover de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Provinciaal Archeoloog of de Gemeentelijke archeologische dienst. AWN-leden worden daarom gezien als de ogen en oren van de archeologische vakwereld

De amateur-archeologen van de AWN voeren onder overheidsverantwoordelijkheid kleinschalig onderzoek uit of adviseren particulieren en overheid bij vergunningaanvragen.

De AWN afdeling Lek- en Merwestreek beschikt in Dordrecht over een werkruimte waar vondsten worden gedocumenteerd en gerestaureerd. Opgravingsgegevens worden ingevoerd in de landelijke database (ARCHIS) en gepubliceerd in het kwartaalblad Grondig Bekeken. AWN-leden assisteren ook bij opgravingen door gecertificeerde bedrijven of instellingen en de daaruit voortvloeiende vondstverwerking, tentoonstellingen, enz.

Voor onderzoek naar sporen die zich onder water bevinden, bijvoorbeeld scheepswrakken en funderingsresten, opereert binnen de AWN de werkgroep onderwater-archeologie (LWAOW).

Voor € 50,- per jaar ontvangen leden het tweemaandelijks landelijke tijdschrift Westerheem en het kwartaalblad van de afdeling "Grondig Bekeken".

Voor deskundigheidsbevordering kunnen leden zich inschrijven voor landelijke instructiekampen en cursussen. Zij kunnen deelnemen aan noodopgravingen en lezingen die door de afdeling worden georganiseerd.

Voor meer informatie en aanmelding als lid:

Bureau AWN.
Administratiekantoor N.L. van Dinther & Partners BV.
Postbus 714, 3170AA Poortugaal
tel 010-5017323, fax 010-5017593.

AWN-ers schrijven geschiedenis

De AWN Lek- en Merwestreek heeft de ANBI-status en participeert in het Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Voor advies of uitgevoerde werkzaamheden zijn donaties aan onze vereniging van harte welkom op IBAN AWN NL63 INGB 0005 9946 50

